

33

Ενημερωτικά
Σημειώματα

Οκτώβριος 2025

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη.

Ένα νέο αναπτυξιακό
υπόδειγμα ή ένα
μετέωρο βήμα;

Κωνσταντίνος Παπανικολάου

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη.

Ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα ή ένα μετέωρο βήμα;

Κωνσταντίνος Παπανικολάου

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Τίτλος: Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη. Ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα ή ένα μετέωρο βήμα;

Τύπος δημοσίευσης: Ενημερωτικά Σημειώματα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης: Οκτώβριος 2025 Νο: 33

Συγγραφέας: Κωνσταντίνος Παπανικολάου

Επιμέλεια: Νίκος Γράβαρης

Σελιδοποίηση: Γιάννης Μισεντζής

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπανικολάου, Κ. (2025). «Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη. Ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα ή ένα μετέωρο βήμα;», *Ενημερωτικά Σημειώματα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ*, Νο 33. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Οι γνώμες και τα επιχειρήματα που διατυπώνονται στο παρόν Ενημερωτικό Σημείωμα δεσμεύουν τους/τις συντάκτες/τριες του και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες θέσεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ

Το παρόν Ενημερωτικό Σημείωμα εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Ανάπτυξη μηχανισμών και εφαρμογή δράσεων στήριξης της προσαρμοστικότητας και της ανθεκτικότητας των ΜΜΕ και του ανθρώπινου δυναμικού τους» με κωδικό ΟΠΣ 6003486. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΤΠΑ & ΤΣ) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027».

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
2021 – 2027
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Βιογραφικό συγγραφέα

Κωνσταντίνος Παπανικολάου

Ο Κωνσταντίνος Παπανικολάου είναι διδάκτωρ Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Πολιτικής Οικονομίας του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει διδάξει στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Έχει σπουδάσει Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές στο ΕΚΠΑ και στο Πανεπιστήμιο του Πειραιά. Η διδακτορική του διατριβή αναλύει τις μεταβολές στην οικονομική ισχύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης χρέους της ευρωζώνης. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιστρέφονται γύρω από την Διεθνή και Ευρωπαϊκή Πολιτική Οικονομία, τις εξωτερικές σχέσεις και το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά, σε συλλογικούς τόμους και σε ιστοσελίδες ερευνητικών κέντρων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ABSTRACT	11
Εισαγωγή	13
Παρουσίαση του διεθνούς πολιτικο-οικονομικού πλαισίου. Οι αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και οι γεωπολιτικές προκλήσεις.	13
Συνοπτική παρουσίαση και ανάλυση των προτεινόμενων στρατηγικών και μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων	17
Έκθεση Λέττα	17
Έκθεση Ντράγκι	22
Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας	29
Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη – Οι επιδράσεις για την ΕΕ	33
Δυνητικές επιδράσεις των προτάσεων στην ελληνική οικονομία και το παραγωγικό της υπόδειγμα	37
Αντί Επιλόγου	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	44
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	44
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	44

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη (έκθεση Ντράγκι, έκθεση Λέττα) δημοσιεύθηκαν σε μία χρονική περίοδο κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τις μεγαλύτερες προκλήσεις που έχει αντιμετωπίσει από τη στιγμή της ίδρυσης της. Προκλήσεις που αφορούν τη θέση της στην παγκόσμια οικονομία, την αντιμετώπιση των εξωγενών οικονομικών και γεωπολιτικών κρίσεων καθώς και το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας που παρουσιάζει σε σχέση με τους ανταγωνιστές της. Βασική απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα ήταν η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας όπου υιοθετούνται και τίθενται προς υλοποίηση αρκετές από τις προτάσεις των δύο εκθέσεων. Σκοπός του παρόντος ερευνητικού σημειώματος είναι η παρουσίαση των βασικών σημείων των κειμένων, η ανάλυση των προτεινόμενων μεταρρυθμιστικών στρατηγικών καθώς και η αποτίμηση των συνεπειών τους για την Ευρωπαϊκή και την Ελληνική οικονομία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: καινοτομία, ανταγωνιστικότητα, οικονομία, Ευρωπαϊκή Ένωση, ανάπτυξη.

ABSTRACT

The European economic strategies (Draghi report, Letta report) were published in a period when the European Union faces the biggest challenges that has ever addressed since its foundation. Challenges that concern its position in the global economy, the tackling of economic and geopolitical crises and the lack of productivity and innovation that has in comparison to its competitors. The fundamental political response of the European Commission to the two reports was the Competitiveness Compass where several suggestions of the two reports have been included. The scope of this paper is the presentation of the basic points of the reports, the analysis of the proposed reforming strategies and the evaluation of their consequences in the European and the Greek economy.

KEY WORDS: innovation, competitiveness, economy, European Union, development

Εισαγωγή

Ο πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας Ενρίκο Λέττα παρουσίασε τον Απρίλιο του 2024, κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής της ΕΕ, την ειδική έκθεση με τίτλο «Much More Than A Market», σχετικά με το μέλλον και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ενιαία Αγορά. Η έκθεση Λέττα εστιάζει στην ανάγκη περαιτέρω εμπάθυνσης της ενιαίας αγοράς προκειμένου η ΕΕ να μην υπολείπεται ανταγωνιστικότητας συγκριτικά με τους κύριους ανταγωνιστές της (*Much more than a market*, Enrico Letta, 2024).

Το Σεπτέμβριο του 2024, τέσσερις μήνες μετά τη δημοσίευση της έκθεσης Λέττα, ο πρώην Ιταλός πρωθυπουργός και πρώην διοικητής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Μάριο Ντράγκι παρέδωσε μια εξίσου σημαντική έκθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τίτλο "The future of European competitiveness- A competitiveness strategy" η οποία συμπεριλαμβάνει τις αιτίες για τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας (*The future of European competitiveness*, Mario Draghi, 2025).

Οι δύο αυτές εκθέσεις ενίσχυσαν ακόμη περισσότερο το δημόσιο διάλογο γύρω από τα προβλήματα και τις δυσλειτουργίες που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές οικονομίες, τη θέση της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία καθώς την ικανότητα της να αντιμετωπίζει τις πολλαπλές κρίσεις που την πλήττουν τις τελευταίες δύο δεκαετίες.

Βασική απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα ήταν η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024) η οποία απαντά στις κύριες θεματικές που αναφέρονται στις δύο εκθέσεις, αποκαλύπτοντας παράλληλα τις κύριες πολιτικές πρωτοβουλίες της Κομισιόν τα επόμενα χρόνια σε μία σειρά από στρατηγικούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας και πολιτικής.

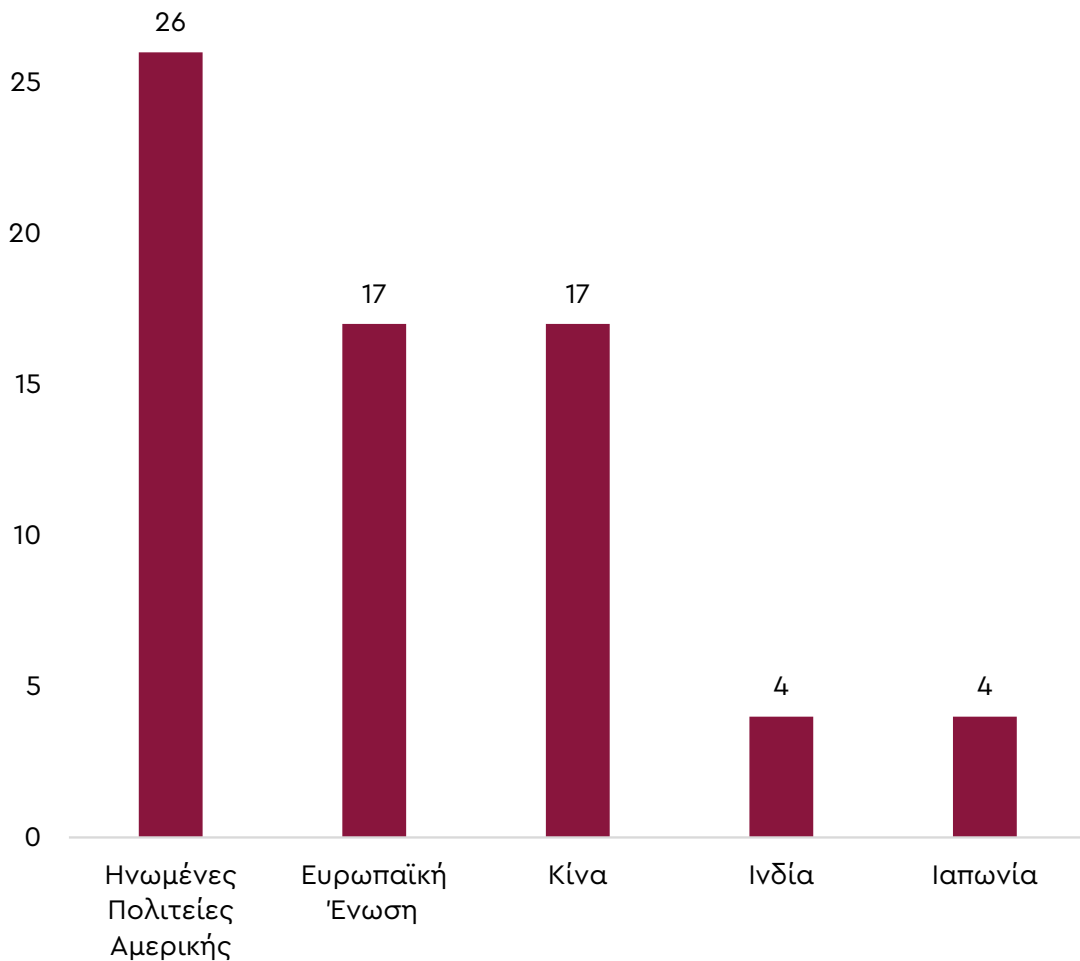
Σκοπός του παρόντος ερευνητικού σημειώματος είναι η παρουσίαση των βασικών σημείων των κειμένων, η ανάλυση των προτεινόμενων μεταρρυθμιστικών στρατηγικών καθώς και η αποτίμηση των συνεπειών τους για την Ευρωπαϊκή και την Ελληνική οικονομία.

Παρουσίαση του διεθνούς πολιτικο-οικονομικού πλαισίου. Οι αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και οι γεωπολιτικές προκλήσεις.

Οι Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη δημοσιεύθηκαν σε μία χρονική περίοδο κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τις περισσότερες και μεγαλύτερες προκλήσεις που έχει αντιμετωπίσει από τη στιγμή της ίδρυσης της. Προκλήσεις που αφορούν τη θέση της στην παγκόσμια οικονομία, την αντιμετώπιση των εξωγενών οικονομικών και γεωπολιτικών κρίσεων, που την πλήττουν σε τακτά χρονικά διαστήματα, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης στις ευρωπαϊκές οικονομίες καθώς και τη θέση της απέναντι στην πρόκληση της πράσινης μετάβασης και στη μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής.

Η ΕΕ είναι μία από τις τρεις ισχυρότερες οικονομικές δυνάμεις στην παγκόσμια οικονομία, καταγράφοντας ισχυρές επιδόσεις στο εμπόριο, στις επενδύσεις, στο νομισματικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς και στις διεθνείς αλυσίδες αξίας. Αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο οικονομικό μπλοκ του πλανήτη (Γράφημα 1), τη δεύτερη μεγαλύτερη εμπορική δύναμη, την πρώτη πηγή και ταυτόχρονα τον πρώτο προορισμό επενδυτικών ροών. Το ευρώ, το νόμισμα της Ευρωζώνης αποτελεί αδιαμφισβήτητο το δεύτερο ισχυρότερο νόμισμα μετά το αμερικανικό δολάριο (Eurostat 2024). Παρόλη την ισχυρή θέση της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία, τα τελευταία χρόνια οι διεθνείς εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε σταδιακή πτώση της οικονομικής της δυναμικής. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-8, η κρίση χρέους της ευρωζώνης (2010-2015) καθώς και η οικονομική κρίση εξαιτίας της πανδημίας COVID-19 (2019-2021) αποτέλεσαν τρία γεγονότα που συντάραξαν την παγκόσμια οικονομία, αφήνοντας παράλληλα ισχυρό αποτύπωμα στις ευρωπαϊκές οικονομίες καθώς και στην επιρροή της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία.

Γράφημα 1: Μερίδια των μεγαλύτερων οικονομικών μπλοκ στο παγκόσμιο ΑΕΠ (%) (2023)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024

Επιπλέον, οι τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από μεγάλη αύξηση του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού. Νέες οικονομικές δυνάμεις έχουν αναδειχθεί, αλλάζοντας διαρκώς το διεθνή οικονομικό χάρτη. Η ραγδαία ισχυροποίηση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία καθώς και η ανάδυση άλλων αναπτυσσόμενων περιφερειακών δυνάμεων, όπως η Ινδία, η Βραζιλία, η Ν. Αφρική, το Μεξικό κ.ά., έχουν μετατρέψει την παγκόσμια οικονομία σε ένα πεδίο έντονου ανταγωνισμού, όπου πολλοί πόλοι ισχύος διεκδικούν αύξηση του πλούτου, της επιρροής και της οικονομικής δύναμης που κατέχουν.

Μία άλλη πρόκληση που έχουν κληθεί να αντιμετωπίσουν τα κράτη είναι η συνθετότητα του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες καταγράφονται διαρκώς δραστικές μεταβολές στις συνθήκες και στα χαρακτηριστικά της διεθνούς παραγωγής, μεταβολές που αλλάζουν τις προσαρμογές που πρέπει να κάνουν τα κράτη και οι επιχειρήσεις στη διαμόρφωση των διεθνών αλυσίδων αξίας. Η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας, η ανάδυση της τεχνητής νοημοσύνης, η εξέλιξη πολλών παραγωγικών μεθόδων έχουν μετατρέψει την παγκόσμια οικονομία σε ένα πεδίο που εξελίσσεται διαρκώς και που η προσαρμοστικότητα αποτελεί προϋπόθεση για την επιβίωση και τη διατήρηση μιας ανταγωνιστικής συγκριτικά θέσης.

Τρεις εξωτερικές συνθήκες, το εμπόριο, η ενέργεια και η άμυνα, που έχουν υποστηρίξει την οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έχουν αρχίσει να εξασθενούν (Draghi 2024). Η ΕΕ ήταν από τους βασικούς αρχιτέκτονες του διεθνούς πολυμερούς εμπορικού συστήματος και ήταν από τις δυνάμεις που ευνοήθηκε περισσότερο από την ανάπτυξη του πολυμερούς εμπορίου. Είναι ενδεικτικό ότι την περίοδο 2000–2020 το διεθνές εμπόριο ως μερίδιο του ευρωπαϊκού ΑΕΠ αυξήθηκε από 30% σε 43%, την ίδια στιγμή η αντίστοιχη συνεισφορά στο αμερικανικό ΑΕΠ αυξήθηκε από 25% σε 26%. Οι αναταράξεις στην πολυμερή εμπορική τάξη καθιστούν πια πιο αφιλόξενο το διεθνές περιβάλλον για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα, δημιουργώντας ερωτηματικά για τη βιωσιμότητα της ενιαίας αγοράς και της Ευρωζώνης, των δύο κορυφαίων επιτευγμάτων οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρώπη (Matthijs & Goodman 2025).

Κύρια αιτία αυτών των αναταράξεων είναι η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ δύο φορές τα τελευταία χρόνια στη διακυβέρνηση των ΗΠΑ. Η διακυβέρνηση Τραμπ έως τώρα έχει αποτελέσει μια επιδραστική εξέλιξη για την παγκόσμια οικονομία και το διεθνές σύστημα συνολικά. Οι ΗΠΑ, ενώ παραδοσιακά ήταν μία από τις δύο καθεστωτικές δυνάμεις του διεθνούς οικονομικού συστήματος, μετατρέπονται σταδιακά σε μία αναθεωρητική δύναμη στην παγκόσμια οικονομία, θέλοντας να αλλάξουν το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα το οποίο οι ίδιες δημιούργησαν μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η αναθεωρητική πολιτική των ΗΠΑ δημιουργεί συνεχώς νέες διαφωνίες και ρήξεις με την Ευρώπη όσον αφορά το εμπόριο, τις επενδύσεις, τη φορολογία και τη κανονιστική διακυβέρνηση (Hellendoorn 2025).

Επιπλέον, η ανάδυση της Κίνας τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε μία οικονομική υπερδύναμη και η εξάρτηση της Ευρώπης από τη Κίνα για πρώτες ύλες και προϊόντα υψηλής τεχνολογίας αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό κίνδυνο για την ευρωπαϊκή οικονομία και την ικανότητά της Ένωσης να αναπτύσσεται αυτόνομα στην παγκόσμια οικονομία. Η υστέρηση της Ευρώπης σε προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας σε σχέση με τους βασικούς ανταγωνιστές της αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά μειονεκτήματα της ΕΕ στην προσπάθεια

της να εξασφαλίσει μια ασφαλή και αυτόνομη παρουσία στην παγκόσμια οικονομία. Η θέση της Κίνας στη διεθνή παραγωγή και στις αλυσίδες αξίας καθιστά την εξέλιξη των σχέσεων ΕΕ-Κίνας κρίσιμο παράγοντα για τη βιωσιμότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων σε μία σειρά από οικονομικούς κλάδους.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και ο επεκτατισμός της Ρωσίας στην Ανατολική Ευρώπη αποτελεί μία σημαντική απειλή για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα και είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αύξησης των γεωπολιτικών κινδύνων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη. Η ΕΕ για πρώτη φορά έρχεται σε απευθείας γεωπολιτική αντιπαράθεση με μία άλλη μεγάλη οικονομική και στρατιωτική δύναμη όπως είναι η Ρωσία. Ταυτόχρονα, η σταδιακή απόσυρση των αμερικανικών εγγυήσεων ασφαλείας από την Ευρώπη, εξαιτίας της στρατηγικής στροφής των ΗΠΑ προς την Ασία, αφαιρεί την ασπίδα προστασίας που επέτρεπε στα ευρωπαϊκά κράτη να ξεχωρίζουν την οικονομική πολιτική από τα ζητήματα ασφαλείας και ταυτόχρονα τα απάλλασε από την υποχρέωση να διατηρούν υψηλές αμυντικές δαπάνες για την προστασία τους.

Η εισβολή στην Ουκρανία και η ραγδαία επιδείνωση των ευρω-ρωσικών σχέσεων δημιούργησαν μία επιπλέον δυσκολία για την Ευρώπη. Οι ευρωπαϊκές χώρες έχασαν την εύκολη πρόσβαση στους φθηνούς ρωσικούς υδρογονανθρακες και έτσι η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλες δυσχέρειες όσον αφορά την ενεργειακή της κάλυψη. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Κομισιόν, η ΕΕ θεωρείται ότι έχασε πάνω από ένα χρόνο οικονομικής ανάπτυξης, αναγκαζόμενη να επιδοτήσει τις οικονομικές απώλειες επιχειρήσεων και νοικοκυριών από τις αυξανόμενες τιμές, προσπαθώντας παράλληλα να χρηματοδοτήσει νέες υποδομές για την εισαγωγή υδροποιημένου φυσικού αερίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024).

Η πρόκληση της απανθρακοποίησης της ευρωπαϊκής οικονομίας στο πλαίσιο της μάχης κατά της κλιματικής αλλαγής είναι μία επιπλέον πρόκληση που έχει μπροστά της η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ένωση αποτελεί μία ηγέτιδα δύναμη στην προώθηση της πράσινης μετάβασης. Παράλληλα όμως είναι και μία από τις κορυφαίες βιομηχανικές δυνάμεις. Αφενός φαίνεται να έχει αυξημένες ευθύνες στη μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής. Αφετέρου όμως θέλει και να προστατεύσει το βιομηχανικό της τομέα από το διεθνή ανταγωνισμό.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη δεν αφορούν μόνο εξωγενή ζητήματα, αλλά και ενδογενείς προκλήσεις. Τα ελλείμματα ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας στην ευρωπαϊκή οικονομία σε σχέση με τους κύριους ανταγωνιστές είναι ένα από τα κυριότερα ζητήματα που απασχολούν τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και κυβερνήσεις, ενώ αποτελούν και το επίκεντρο των στρατηγικών Ντράγκι και Λέττα. Η οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ έχει εξασθενήσει, επηρεαζόμενη από τις οικονομικές κρίσεις που έχουν πλήξει την παγκόσμια οικονομία, τροφοδοτούμενη από την ασθενή παραγωγικότητα, θέτοντας σε αμφιβολία την ικανότητα της Ευρώπης να επιτύχει τους οικονομικούς και πολιτικούς της στόχους.

Η οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ ήταν χαμηλότερη των ΗΠΑ τις τελευταίες δύο δεκαετίες, ενώ ταυτόχρονα η Κίνα αναπτυσσόταν ραγδαία. Περίπου το 70% της απόστασης του ευρωπαϊκού ΑΕΠ/κεφαλή από το αμερικανικό προέρχεται από το έλλειμα παραγωγικότητας που χαρακτηρίζει την ευρωπαϊκή οικονομία συγκριτικά με την αμερικανική. Η αργή αύξηση της παραγωγικότητας συνδέεται με την μικρότερη αύξηση του εισοδήματος και την ασθενέστερη εσωτερική ζήτηση στην Ευρώπη.

Συνοπτική παρουσίαση και ανάλυση των προτεινόμενων στρατηγικών και μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων

Έκθεση Λέττα

Ο πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας Ενρίκο Λέττα παρουσίασε τον Απρίλιο του 2024, κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής της ΕΕ, την ειδική έκθεση με τίτλο «Much More Than A Market», σχετικά με το μέλλον και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ενιαία Αγορά. Η έκθεση Λέττα εστιάζει στην ανάγκη περαιτέρω εμβάθυνσης της ενιαίας αγοράς, προκειμένου η ΕΕ να μην υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα απέναντι στους κύριους ανταγωνιστές της. Προτείνοντας μία σειρά από τομές, υποστηρίζει ότι η ΕΕ πρέπει να μεταρρυθμίσει την ενιαία αγορά της, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στη σημερινή γεωπολιτική και οικονομική πραγματικότητα.

Στην εισαγωγή της έκθεσης Λέττα προτείνεται μία σημαντική μεταρρύθμιση όσον αφορά την λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Στις υπάρχουσες τέσσερις ελευθερίες που διέπουν τη λειτουργία της, την ελευθερία κυκλοφορίας προϊόντων, υπηρεσιών, ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίου, η έκθεση προτείνει, μέσω της αναθεώρησης της Συνθήκης, την προσθήκη μιας πέμπτης ελευθερίας, της ελευθερίας της γνώσης, της έρευνας, της καινοτομίας και της εκπαίδευσης. Η πέμπτη αρχή έχει ως στόχο να μετατρέψει τις διαφορές και την ποικιλομορφία που υπάρχει στην έρευνα, στη καινοτομία και στην εκπαίδευση σε ευκαιρία για την πανευρωπαϊκή τροφοδότηση της ανάπτυξης, της καινοτομίας (Letta, pp.19-22). Η πρόταση προβλέπει τη δημιουργία ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας, το οποίο θα ευνοεί τις επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και την δημιουργία καινοτομίας στους ανταγωνιστικότερους κλάδους της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Κεντρικός πυλώνας σε αυτή τη μεταρρύθμιση θα είναι η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Γνώσης, μιας πανευρωπαϊκής ψηφιακής πλατφόρμας που θα παρέχει πρόσβαση στη δημόσια χρηματοδοτούμενη έρευνα (Letta, pp.22-25).

Ο πρώτος άξονας της έκθεσης Λέττα αφορά μία Ενιαία Αγορά που θα χρηματοδοτήσει τους στρατηγικούς της στόχους. Κομβικό ζήτημα για την έκθεση αποτελεί η κινητοποίηση χρηματοδοτικών πόρων. Η λύση που προτείνει η έκθεση είναι η κινητοποίηση ιδιωτικών και δημόσιων χρηματοδοτικών πόρων, μέσω της δημιουργίας μια Ένωσης Αποταμίευσης και Επενδύσεων (Savings and Investments Union). Προβλέπει τη κινητοποίηση κρατικών και ιδιωτικών πόρων για επενδυτικούς σκοπούς χωρίς να δημιουργούνται στρεβλώσεις στις αγορές, αλλά με γνώμονα τις στρατηγικές ανάγκες της ΕΕ (Letta, p.28)

Παρόλη τη θέση της ΕΕ ως οικονομική δύναμη, τα μερίδια στις δραστηριότητες της παγκόσμιας αγοράς κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένων της έκδοσης μετοχών, της κεφαλαιοποίησης της αγοράς και της έκδοσης εταιρικών ομολόγων, απέχουν αρκετά από τα αντίστοιχα μερίδια των ΗΠΑ. Αυτές οι αδυναμίες υπογραμμίζουν την ανάγκη για μία πιο ολοκληρωμένη

και δυναμική ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά, έτοιμη να διαθέσει τις πολύ μεγάλες αδιάθετες καταθέσεις που υπάρχουν στις ευρωπαϊκές τράπεζες για να ενισχυθούν οι στρατηγικές επενδυτικές ανάγκες της Ευρώπης.

Η έκθεση προτείνει τη δημιουργία ενός επενδυτικού οικοσυστήματος εντός της Ενιαίας Αγοράς που θα προωθήσει τη δημιουργία και τη λειτουργία της Ένωσης Καταθέσεων και Επενδύσεων. Τα βήματα της υλοποίησης της Ένωσης περιλαμβάνουν τη κινητοποίηση των πόρων των θεσμικών επενδυτών όπως είναι τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων, δεδομένου και του μειωμένου ρόλου τους στην επενδυτική ανάπτυξη σε σχέση με άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες. Αρχικά προσαρμοσμένα στις εθνικές νομοθεσίες και πραγματικότητες και με στόχο τη δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής πρωτοβουλίας, έτσι ώστε τα αποθεματικά να συνεισφέρουν περισσότερο στην επενδυτική ανάπτυξη. Το ίδιο μπορεί να συμβεί σύμφωνα με την έκθεση και με μέρος των αποθεματικών των ασφαλιστικών εταιρειών που στην ΕΕ είναι ένας υπολογίσιμος χρηματοδοτικός πόρος. Οι καταθέσεις των νοικοκυριών στην ΕΕ είναι επίσης ένας αναξιοποίητος πόρος που θα μπορούσε να συνεισφέρει σημαντικά στις χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων (Letta, p.30).

Μια πολιτική κινητοποίηση για την ανακατεύθυνση ιδιωτικών πόρων προς την κατεύθυνση της επίτευξης της απανθρακοποίησης και της πράσινης μετάβασης της Ευρωπαϊκής οικονομίας είναι η επόμενη πρόταση της έκθεσης. Η δίκαιη πράσινη και ψηφιακή μετάβαση είναι καταλύτης για την οικονομική μετάβαση καθώς και για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής είναι βαθύτερες και δρασικότερες από ότι αναμενόταν, δημιουργώντας στην ΕΕ ζημιές 170 δις την τελευταία πενταετία (Eurostat 2024). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Κομισιόν, χρειάζονται 620 δις ευρώ για να επιτευχθούν οι στόχοι του Green Deal¹ και REpowerEU². Στο πλαίσιο της πορείας προς τη ψηφιακή μετάβαση, η έκθεση προτείνει τη δημιουργία του European Green Guarantee, ενός επενδυτικού σχήματος με τη συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών πόρων, με τους οποίους θα ενισχυθεί το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, έτσι ώστε να χρηματοδοτήσει την πράσινη μετάβαση (έκδοση πράσινων ευρω-ομολόγων) (Letta, pp.39-42).

Ο δεύτερος άξονας της έκθεσης Λέττα αφορά τη δημιουργία μιας μεγάλης Ενιαίας Αγοράς. Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει μία σειρά από πρωτοβουλίες για την επέκταση και ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς. Η επίτευξη μιας ολοκληρωμένης και αποτελεσματικής ενιαίας αγοράς για ηλεκτρονικές επικοινωνίες, δίκτυα και υπηρεσίες είναι η πρώτη σημαντική πρόταση του άξονα αυτού. Παρά το γεγονός ότι ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και υπηρεσιών είναι ένας από τους τομείς που έχουν απελευθερωθεί σε μεγάλο βαθμό, υπάρχουν

1 Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι μία σειρά από πολιτικές πρωτοβουλίες της Κομισιόν με κεντρικό στόχο να καταστεί η ΕΕ κλιματικά ουδέτερη έως το 2050. Είναι μια αναπτυξιακή στρατηγική έτσι ώστε να μετατρέψει την ΕΕ σε μία σύγχρονη ανταγωνιστική και αυτάρκη οικονομία. Αυτός ο στόχος περιλαμβάνει μετάβαση σε μια καθαρή, κυκλική οικονομία, αποκαθιστώντας την βιοποικιλότητα και περιορίζοντας την μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος.

2 Σχέδιο της ΕΕ για οριστικά απαλλαγή από την εξάρτηση της από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Αυτή η απαλλαγή θα επιτευχθεί μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας, της διαφοροποίησης των ενεργειακών εισαγωγών και της παραγωγής περισσότερης καθαρής ενέργειας.

ακόμα είκοσι επτά διακριτές εθνικές αγορές τηλεπικοινωνιών. Αυτός ο κατακερματισμός δυσκολεύει την ανάπτυξη πανευρωπαϊκών τηλεπικοινωνιακών εταιρειών και μειώνει τη δυνατότητά τους να επενδύουν και να ανταγωνίζονται τους παγκόσμιους ανταγωνιστές τους.³ Η συγχώνευση και συνακόλουθα η μείωση των εταιρειών του κλάδου αλλά συγχρόνως και η αύξηση του μεγέθους τους θα δημιουργούσε μεγαλύτερες ευκαιρίες καινοτομίας και επενδύσεων στην Ευρώπη (Letta, pp.52–53).

Η επίτευξη μίας ολοκληρωμένης ενιαίας αγοράς για την ενίσχυση ενεργειακών και κλιματικών πολιτικών είναι η επόμενη σημαντική πρόταση του δεύτερου άξονα. Η Ενιαία Αγορά βοήθησε την Ευρώπη να αντιμετωπίσει την ενεργειακή κρίση του 2022–2023, παρά τις δυσλειτουργίες της και τον κατακερματισμό στις αντιδράσεις των κρατών μελών. Αν συνεχιστούν όμως τα εθνικά μέτρα αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, θα διακινδυνέψουν τη συνοχή της Ενιαίας Αγοράς. Τα κράτη μέλη μόνα τους δεν μπορούν να επιτύχουν ανταγωνιστικές τιμές, αλλά μία ενιαία ευρωπαϊκή αγορά κλίμακας ενοποιημένη από ένα μοντέρνο, αναπτυγμένο πλαίσιο μπορεί να επιτύχει σημαντικά αποτελέσματα. Όσο περισσότερο η ΕΕ κινείται προς ένα πράσινο ενεργειακό σύστημα, τόσο μεγαλύτερη η ανάγκη ολοκλήρωσης της αγοράς (Letta, pp.61–62).

Μία ενιαία διασυνοριακή αγορά ηλεκτρικού ρεύματος θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα για τον εξορθολογισμό της ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικού ρεύματος και την αντιμετώπιση των στρεβλώσεων που τη χαρακτηρίζουν αυτή τη στιγμή. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημιουργία εμπιστοσύνης ανάμεσα στα κράτη μέλη σχετικά με το ζήτημα της άμεσης διαθεσιμότητας της ηλεκτρικής ενέργειας από χώρα σε χώρα χωρίς να υπάρχουν εμπόδια. Βασικά σημεία η ανάληψη κοινών ωφελειών και βαρών, με παράλληλη αναβάθμιση του νομικού και οικονομικού πλαισίου, ενώ είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της πρότασης η δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού δικτύου υποδομών που θα συνδέει όλη την Ευρώπη.⁴ Χρειάζονται νέα χρηματοδοτικά εργαλεία όπως τα πράσινα ομόλογα έτσι ώστε να χρηματοδοτηθούν τέτοιες κλίμακας επενδύσεις (Letta, pp.64–67).

Μία από τις σημαντικότερες προτάσεις της έκθεσης Λέττα είναι η επίτευξη μίας Κοινής Αγοράς Αμυντικής Βιομηχανίας. Το 2022, τα κράτη μέλη της ΕΕ δαπάνησαν 240 δισεκατομμύρια για στρατιωτικούς εξοπλισμούς (12% των παγκόσμιων δαπανών), προσεγγίζοντας τις αντίστοιχες δαπάνες της Κίνας (275 δις). Πρέπει να παρθούν άμεσα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί το έλλειμμα ολοκλήρωσης στον κλάδο της αμυντικής βιομηχανίας. Η εκπόνηση μίας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανικής Στρατηγικής που θα προωθεί τη συνεργασία και το κτίσιμο ενός κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, μέσω της σύγκλισης των διαφοροποιημένων αμυντικών πολιτικών των κρατών μελών, είναι ένα μεγάλο πρώτο βήμα προς αυτή τη κατεύθυνση. Στη συνέχεια θα πρέπει να γίνουν συγκεκριμένα βήματα προς την ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης της Ευρώπης, σε συνδυασμό

3 Μια ευρωπαϊκή επιχείρηση έχει μέσο όρο πελατών 5 εκατομμύρια, όταν στις ΗΠΑ και στη Κίνα οι ίδιοι μέσοι όροι είναι 107 και 467 εκατομμύρια αντίστοιχα.

4 Το πιθανό κόστος για τη δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού δικτύου υποδομών ηλεκτρικής ενέργειας φτάνει τα 584 δις ευρώ.

με την προτίμηση των ευρωπαϊκών προϊόντων και υπηρεσιών αμυντικής βιομηχανίας στις δαπάνες του δημόσιου τομέα. Τέλος, ένα ριζοσπαστικό μέτρο που προτείνει η έκθεση είναι η δημιουργία ευρωπαϊκών ομολόγων άμυνας για τη χρηματοδότηση των επιπρόσθετων ευρωπαϊκών αναγκών ασφαλείας (Letta, pp.70-76).

Ο τρίτος άξονας της έκθεσης Λέττα είναι μια Βιώσιμη Ενιαία Αγορά για όλους. Οι μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που έχουν δημιουργηθεί ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα κοινωνικής και γεωγραφικής συνοχής σύμφωνα με την έκθεση. Η έκθεση προτείνει τη στήριξη είτε των ευρωπαϊκών περιφερειών που βρίσκονται σε αναπτυξιακή παγίδα είτε αυτών που αντιμετωπίζουν οικονομική παρακμή ή στασιμότητα (Letta, pp.101-103). Η ενίσχυση της διαπεριφερειακής και διακρατικής συνεργασίας είναι μία κρίσιμη διάσταση, σε συνδυασμό με την αποτελεσματική απομάκρυνση των διασυνοριακών εμποδίων, όπου σύμφωνα με την έκθεση, η απομάκρυνση του 20% των δια-συνοριακών εμποδίων θα οδηγούσε σε άμεση αύξηση 2% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, πόρων που θα μπορούσαν να διατεθούν ως χρηματοδοτική ενίσχυση στις μειονεκτικές περιφέρειες της ΕΕ (Letta, p.111-112).

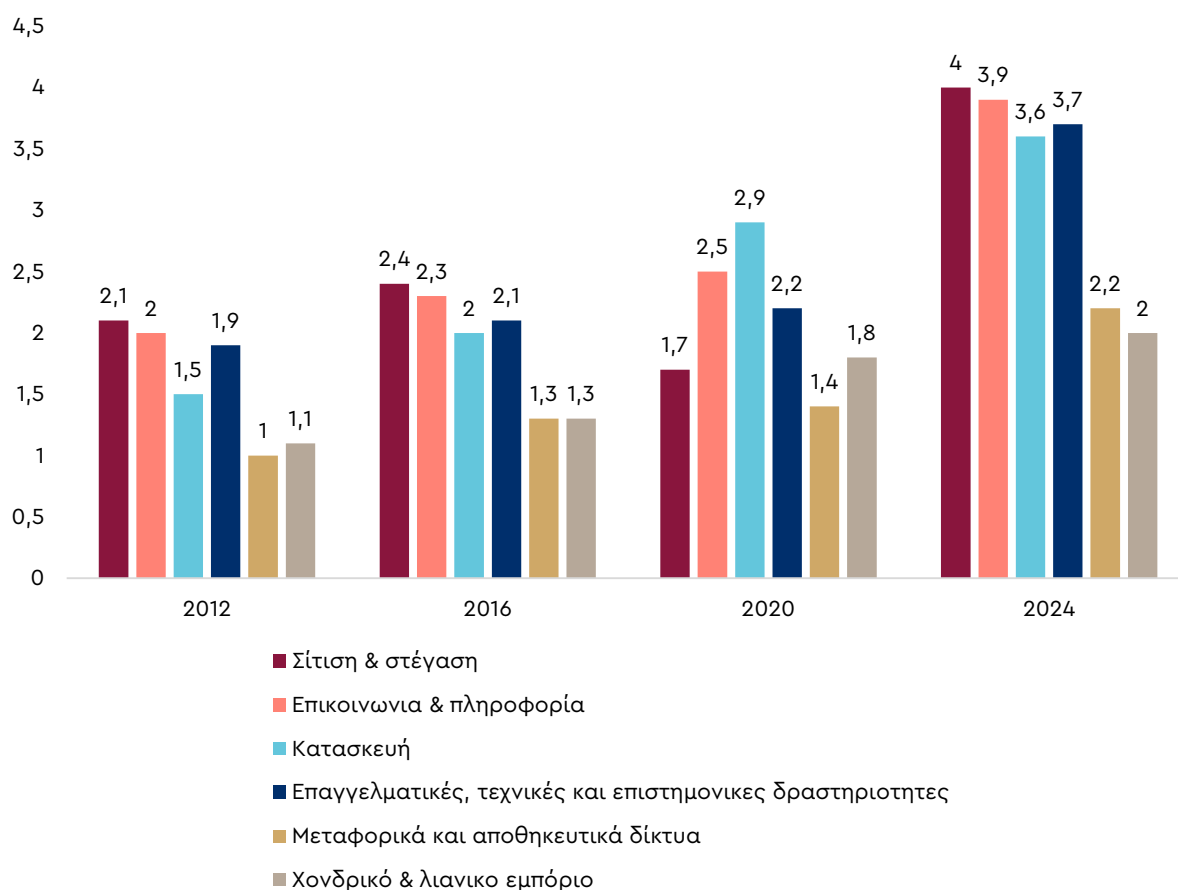
Μία δεύτερη διάσταση με κοινωνικό χαρακτήρα είναι η ενίσχυση της ψηφιακής οικονομίας και των ψηφιακών δεξιοτήτων των Ευρωπαίων εργαζομένων. Το Cedefop⁵ αναμένεται, σύμφωνα με την έκθεση, να παίξει ένα ακόμη πιο ενεργό ρόλο στην αποτελεσματική προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις σύγχρονες απαιτήσεις ενός δυναμικού βιομηχανικού τοπίου, όπως αυτό διαμορφώνεται, και στη κάλυψη του ελλείμματος δεξιοτήτων που παρατηρείται σε σημαντικούς κλάδους των ευρωπαϊκών οικονομιών (Γράφημα 2). Πλην της προσαρμογής των δεξιοτήτων των εργαζομένων, μία σημαντική ρύθμιση που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί άμεσα είναι η μείωση των κανονιστικών εμποδίων που διέπουν διάφορα επαγγέλματα στην επικράτεια της ΕΕ (Letta, pp.97-98, pp. 102-103).

Όσον αφορά τη στεγαστική κρίση, που μαστιάζει πολλές ευρωπαϊκές κοινωνίες (μεταξύ αυτών και την ελληνική), η έκθεση προτείνει τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Task Force, για την αναζήτηση λύσεων σε ότι αφορά την πρόσβαση σε προσιτή στέγαση. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 2010-2023, οι τιμές των ενοικίων αυξήθηκαν κατά 23%, ενώ οι αυξήσεις στις τιμές πώλησης κατοικιών προσέγγισαν το 49%. Το 10% του ευρωπαϊκού πληθυσμού καταναλώνει πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους για κάλυψη στέγασης (Letta, pp. 99-100).

Όσον αφορά την ενίσχυση της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας η έκθεση προτείνει τη δημιουργία ευρωπαϊκού κώδικα για το επιχειρηματικό δίκαιο, έτσι ώστε να μειωθούν τα γραφειοκρατικά εμπόδια και να γίνει ευκολότερη η δραστηριοποίηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε όλη την ενιαία αγορά. Επιπλέον, προτείνεται η ολοκλήρωση της αγοράς του τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, μέσω της απομάκρυνσης κανονιστικών και γραφειοκρατικών εμποδίων. Τέλος, ένα διαχρονικό θέμα το οποίο χρήζει άμεσης διαχείρισης, σύμφωνα με την έκθεση, είναι η αντιμετώπιση του φορολογικού κατακερματισμού που υπάρχει στα κράτη

⁵ Το Cedefop (Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης) είναι ένα από τους αποκεντρωμένους οργανισμούς της ΕΕ. Αποστολή του είναι να συμβάλλει στην ανάπτυξη και την υλοποίηση ευρωπαϊκών πολιτικών για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Γράφημα 2: Ποσοστό κενών θέσεων εργασίας σε κλάδους της ευρωπαϊκής οικονομίας λόγω της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων (%)

Πηγή: Eurostat, 2024

μέλη. Η έκθεση προτείνει μέτρα για την εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας και την αντιμετώπιση της διασυννοριακής φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής (Letta, pp.107–111).

Ο τέταρτος άξονας της έκθεσης αφορά τη μεταρρύθμιση του συστήματος διακυβέρνησης της ενιαίας αγοράς. Οι βασικές προτάσεις της έκθεσης αφορούν την απλοποίηση των ευρωπαϊκών νομοθετικών διαδικασιών, την ευρεία μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών διαδικασιών λήψης αποφάσεων, τη μείωση του κανονιστικού φόρτου και την αύξηση της αποτελεσματικότητας της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (Letta, pp.120–126).

Ο πέμπτος άξονας της έκθεσης Λέττα αφορά μία Εξωστρεφή Ενιαία Αγορά πέρα από τα ευρωπαϊκά σύνορα. Ο τελευταίος άξονας της έκθεσης Λέττα εστιάζει σε μία εξωστρεφή ενιαία αγορά που θα συμβάλει στην ενίσχυση των δυνατοτήτων της ΕΕ πέρα από τα ευρωπαϊκά σύνορα. Σύμφωνα με την έκθεση, θα πρέπει να υιοθετηθεί μία νέα Στρατηγική Οικονομικής Ασφάλειας που αφενός θα διατηρεί μία ανοικτή και δυναμική ευρωπαϊκή οικονομία στις διεθνείς αγορές, αλλά αφετέρου θα προστατεύει την εθνική ασφάλεια των κρατών μελών και τα ευρωπαϊκά οικονομικά συμφέροντα απέναντι στους κύριους διεθνείς ανταγωνιστές (Letta, pp.133–135).

Ήδη η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκκινήσει μία σειρά από στρατηγικές για κρίσιμους κλάδους όπως η Πράξη Κρίσιμων Πρώτων Υλών⁶ (Critical Raw Materials Act), η Πράξη για τη Βιομηχανία των Μηδενικών Καθαρών Εκπομπών⁷ (Net-Zero Industry Act) και η Ευρωπαϊκή Πράξη για τα Μικροκυκλώματα⁸ (European Chips Act) (Letta, pp.137-138), με στόχο να διασφαλίσει την ανταγωνιστικότητα και την επάρκεια του ευρωπαϊκού βιομηχανικού τομέα.

Επιπρόσθετα, η έκθεση προτείνει μεγαλύτερη εστίαση της κοινής εμπορικής πολιτικής της ΕΕ στην ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές καθώς και αλλαγή του τρόπου διαπραγματεύσεων και κύρωσης των εμπορικών συμφωνιών της ΕΕ, έτσι ώστε οι διαπραγματεύσεις να γίνονται με μεγαλύτερη ευελιξία και προς μεγαλύτερο όφελος των ευρωπαϊκών οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων. Σε αυτό το πλαίσιο, η έκθεση θεωρεί την ενιαία αγορά ως ένα χρήσιμο εργαλείο στην ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας με τους στρατηγικούς οικονομικούς εταίρους της ΕΕ όπως είναι οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ινδία και άλλες οικονομικές δυνάμεις.

Έκθεση Ντράγκι

Το Σεπτέμβριο του 2024, ο πρώην Ιταλός πρωθυπουργός και πρώην διοικητής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Μάριο Ντράγκι παρέδωσε μια σημαντική έκθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τίτλο "The future of European competitiveness- A competitiveness strategy" η οποία συμπεριλαμβάνει τις αιτίες για τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η δημοσίευση της έγινε τέσσερις μήνες μετά τη δημοσίευση της έκθεσης Λέττα και ήταν αρκετά πιο φιλόδοξη.

Η έκθεση ξεκινάει θέτοντας πέντε τομείς δράσης. Αυτοί αφορούν την ανάγκη μείωσης του ελλείμματος καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, τη δημιουργία ενός πλάνου απανθρακοποίησης της οικονομίας και πράσινης καινοτομίας, την εξωτερική ισχυροποίηση της Ευρώπης μέσω της αύξησης της ασφάλειας και τη μείωση των εξωτερικών εξαρτήσεων, τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και τέλος την ενίσχυση της διακυβέρνησης. Σε δεύτερο επίπεδο, η έκθεση Ντράγκι κάνει συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής για μια σειρά από κρίσιμους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας, όπως η ενέργεια, κρίσιμες πρώτες ύλες, η ψηφιοποίηση και οι αναπτυσσόμενες τεχνολογίες, τα υπολογιστικά συστήματα και η τεχνητή νοημοσύνη, οι ενεργοβόρες βιομηχανίες, οι πράσινες τεχνολογίες, οι ημιαγωγοί, η αυτοκινητοβιομηχανία, η φαρμακοβιομηχανία, η αμυντική βιομηχανία, η αεροδιαστημική και τα μεταφορικά δίκτυα.

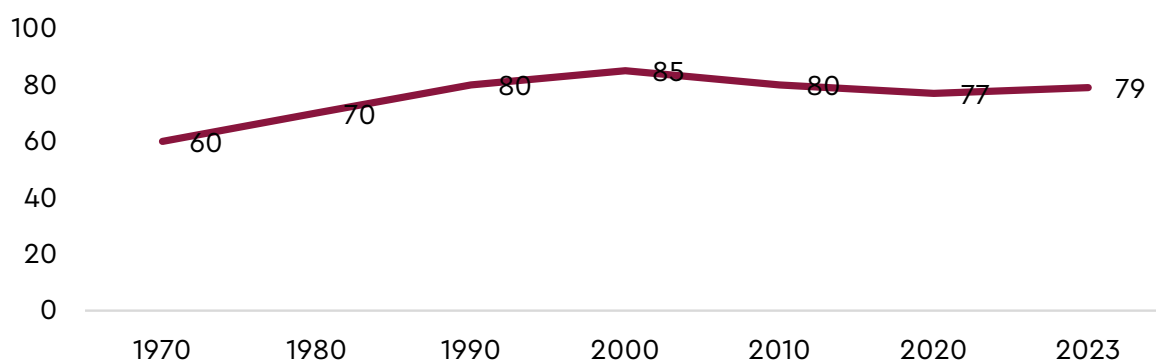
6 Η Πράξη Κρίσιμων Πρώτων Υλών θα επιτρέψει την πρόσβαση της ΕΕ σε μία ασφαλή και βιώσιμη προσφορά κρίσιμων πρώτων υλών, επιτρέποντας της να επιτύχει τους κλιματικούς και ψηφιακούς της στόχους του 2030.

7 Η Πράξη για τις Μηδενικές Βιομηχανικές Καθαρές Εκπομπές θα δημιουργήσει το κανονιστικό πλαίσιο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και για τις τεχνολογίες για την απανθρακοποίηση.

8 Η Ευρωπαϊκή Πράξη για τα Μικροκυκλώματα θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και της ανθεκτικότητας της Ευρώπης στις τεχνολογίες και εφαρμογές των ημιαγωγών και θα διευκολύνει την επίτευξη της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης.

Σύμφωνα με την έκθεση, αρχικά θα πρέπει να μειωθεί το έλλειμμα καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας που έχει η ευρωπαϊκή οικονομία συγκριτικά με τους κύριους ανταγωνιστές της, τις ΗΠΑ και τη Κίνα. Η χαμηλή παραγωγικότητα, η μείωση του εργατικού δυναμικού και το έλλειμμα στον κλάδο της ψηφιακής τεχνολογίας αποτελούν τις τρεις βασικές αιτίες της κάμψης της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας τις τελευταίες δύο δεκαετίες (Draghi, pp. 20-21) (Γράφημα 3).

Γράφημα 3: Η πορεία της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας σε σύγκριση με την ανταγωνιστικότητα της αμερικανικής οικονομίας (Ανταγωνιστικότητα αμερικανικής οικονομίας= 100) (1970–2023)

Πηγή: Bergeaud et al. 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024

Η ανταγωνιστικότητα της ΕΕ πλήττεται κυρίως από δύο κατευθύνσεις. Από τη μία πλευρά οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν συχνά ασθενή ξένη ζήτηση, αλλά και ανταγωνιστικές πιέσεις από τις κινεζικές επιχειρήσεις σε μία σειρά από στρατηγικούς τομείς. Από την άλλη πλευρά, η θέση της Ευρώπης στις υψηλές τεχνολογίες έχει υποχωρήσει. Μόνο τέσσερις στις πενήντα μεγαλύτερες επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας παγκοσμίως είναι ευρωπαϊκές: από το 2013 έως το 2023 το μερίδιο των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στα έσοδα του κλάδου έπεσε από το 22% στο 18%, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των αμερικανικών ανέβηκε από το 30% στο 38% (Draghi, p. 24).

Η Ευρώπη λογίζεται ως μια στατική βιομηχανική δύναμη, στο πλαίσιο της οποίας λίγες νέες επιχειρήσεις αναδεικνύονται, έτσι ώστε να αναπτυχθεί ο ανταγωνισμός και να γίνουν τροφодότες οικονομικής ανάπτυξης. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις είναι εστιασμένες κυρίως σε «ώριμες τεχνολογίες» με μειωμένα περιθώρια για καινοτομία, ενώ την ίδια στιγμή δαπανώνται 270 δισεκατομμύρια λιγότερα σε έρευνα και καινοτομία συγκριτικά με τις αμερικανικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με την έκθεση, η Ευρώπη αποτυγχάνει να μετατρέψει τη καινοτομία σε εμπορική αξία και οι καινοτόμες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις περιορίζονται από μη συνεκτικούς και περιοριστικούς κανονισμούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια επιτυγχάνουν καλές επιδόσεις στις πατέντες, η σύνδεση με την αγορά είναι πολύ αδύναμη, καθώς μόνο το 1/3 των πατεντών καταλήγει στην αγορά (Draghi, pp. 26–30).

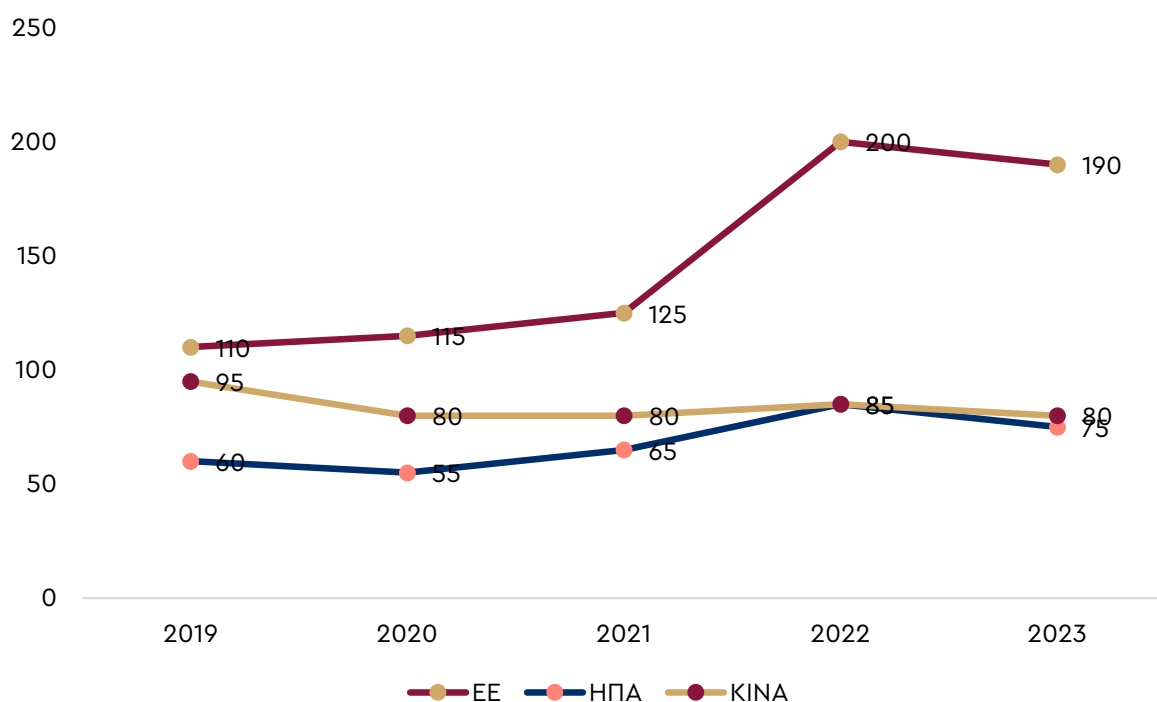
Η Ευρώπη χρειάζεται να αναπτύξει τον εγχώριο τεχνολογικό τομέα. Χρειάζεται να διαχυθεί η τεχνητή νοημοσύνη στον ευρωπαϊκό βιομηχανικό τομέα για να ξεκλειδώσει υψηλότερη παραγωγικότητα. Η ΑΙ θα αλλάξει τόσα πολλά πράγματα στην παραγωγή αγαθών διαφόρων κλάδων (αυτοκινητοβιομηχανία, χημική βιομηχανία, φαρμακοβιομηχανία) που αν οι ευρωπαϊκές εταιρείες δεν προσαρμοστούν, θα χάσουν τη θέση τους στον παγκόσμιο παραγωγικό χάρτη. Χρειάζεται να απομακρυνθούν τα κανονιστικά εμπόδια τα οποία δυσκολεύουν ειδικά τις νεοεισερχόμενες εταιρείες να εμπλακούν στον τεχνολογικό κλάδο (Draghi, pp. 31-34).

Η δεύτερη κεντρική πρόταση της έκθεσης Ντράγκι αφορά την αναγκαιότητα, η Ευρώπη να υιοθετήσει ένα ενιαίο συνεκτικό πλάνο για την απανθρακοποίηση της Ευρωπαϊκής οικονομίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Εάν οι κλιματικοί στόχοι εξυπηρετηθούν από ένα συνεκτικό πολιτικό πλάνο, η απανθρακοποίηση μπορεί να αποτελέσει μία μεγάλη ευκαιρία για την Ευρώπη. Αν όμως δεν υπάρξει αυτό το πλάνο, υπάρχει κίνδυνος η απανθρακοποίηση να στοιχίσει σε ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη. Ακόμα και αν οι τιμές της ενέργειας έχουν σημειώσει πτώση σε σχέση με τις μέγιστες τιμές που προσέγγισαν κατά τη διάρκεια της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν ακόμη τιμές ενέργειας δύο ή τρεις φορές μεγαλύτερες από αυτές που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στις ΗΠΑ και τη Κίνα (Γράφημα 4). Η απόσταση στις τιμές οφείλεται κυρίως στην έλλειψη φυσικών πόρων αλλά και σε δομικά θέματα που αφορούν τη κοινή αγορά ενέργειας (Draghi, pp. 46-47).

Οι τιμές της ενέργειας αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα για την ευρωπαϊκή επιχειρηματικότητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μισές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις βλέπουν ως το μεγαλύτερο πρόβλημα τους το κόστος της ενέργειας, 30% περισσότερο απ' ό,τι το βλέπουν οι αμερικανικές επιχειρήσεις. Η αύξηση στις τιμές ενέργειας προκάλεσε μείωση 15% στην παραγωγή των ενεργοβόρων ευρωπαϊκών βιομηχανιών. Οι απρόβλεπτες τιμές ενέργειας αυξάνουν πρώτα και κύρια τα εμπόδια στις επενδύσεις σε κλάδους αιχμής (Draghi, p. 39). Οι στόχοι αποανθρακοποίησης της ΕΕ είναι πιο φιλόδοξοι απ' ό,τι των ανταγωνιστών της, γεγονός που της δημιουργεί ακόμα μεγαλύτερο κόστος προσαρμογής. Για τους κλάδους της χημικής βιομηχανίας, των βιομηχανιών μετάλλων καθώς και των βιομηχανιών ορυκτών και της βιομηχανίας χαρτιού, υπολογίζεται ότι η απανθρακοποίηση θα στοιχίσει 500 δις ευρώ τα επόμενα 15 χρόνια (Draghi, p. 41).

Η απανθρακοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας είναι ευκαιρία ανάπτυξης για την ευρωπαϊκή βιομηχανία, δεδομένου ότι η ΕΕ είναι ήδη παγκόσμιος ηγέτης στις καθαρές τεχνολογίες. Παρόλα αυτά, η έκθεση προειδοποιεί ότι δεν υπάρχει εξασφάλιση ότι η Ευρώπη θα καταφέρει να εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία. Ο ανταγωνισμός με τη Κίνα γίνεται ολοένα και πιο έντονος ιδιαίτερα στον τομέα των καθαρών τεχνολογιών, ο οποίος τροφοδοτείται από μια κινεζική προστατευτική βιομηχανική πολιτική, καινοτομία και έλεγχο των πρώτων υλών. Ωστόσο, η σχέση με τη Κίνα είναι διττή, καθώς η αυξανόμενη εξάρτηση από αυτήν μπορεί παράλληλα να προσφέρει την πιο φθηνή και αποτελεσματική οδό προς την απανθρακοποίηση (Draghi, pp. 46-48) (Γράφημα 5). Ο στόχος του 2030 για 42% της τελικής κατανάλωσης από ΑΠΕ θα προϋπέθετε τριπλασιασμό παραγωγής από ηλιακή ενέργεια και διπλασιασμό από αιολική ενέργεια. Κάποιοι από αυτούς τους πράσινους στόχους για να επιτευχθούν θα χρειαστούν αθρόες εισαγωγές τεχνολογικού εξοπλισμού από τη Κίνα. Αυτή η εξέλιξη θα

Γράφημα 4: Εξέλιξη των τιμών χονδρικής βιομηχανικής ενέργειας (φυσικό αέριο) σε ΕΕ, ΗΠΑ, Κίνα (Ευρώ/Μεγαβατώρα) (2019–2023)

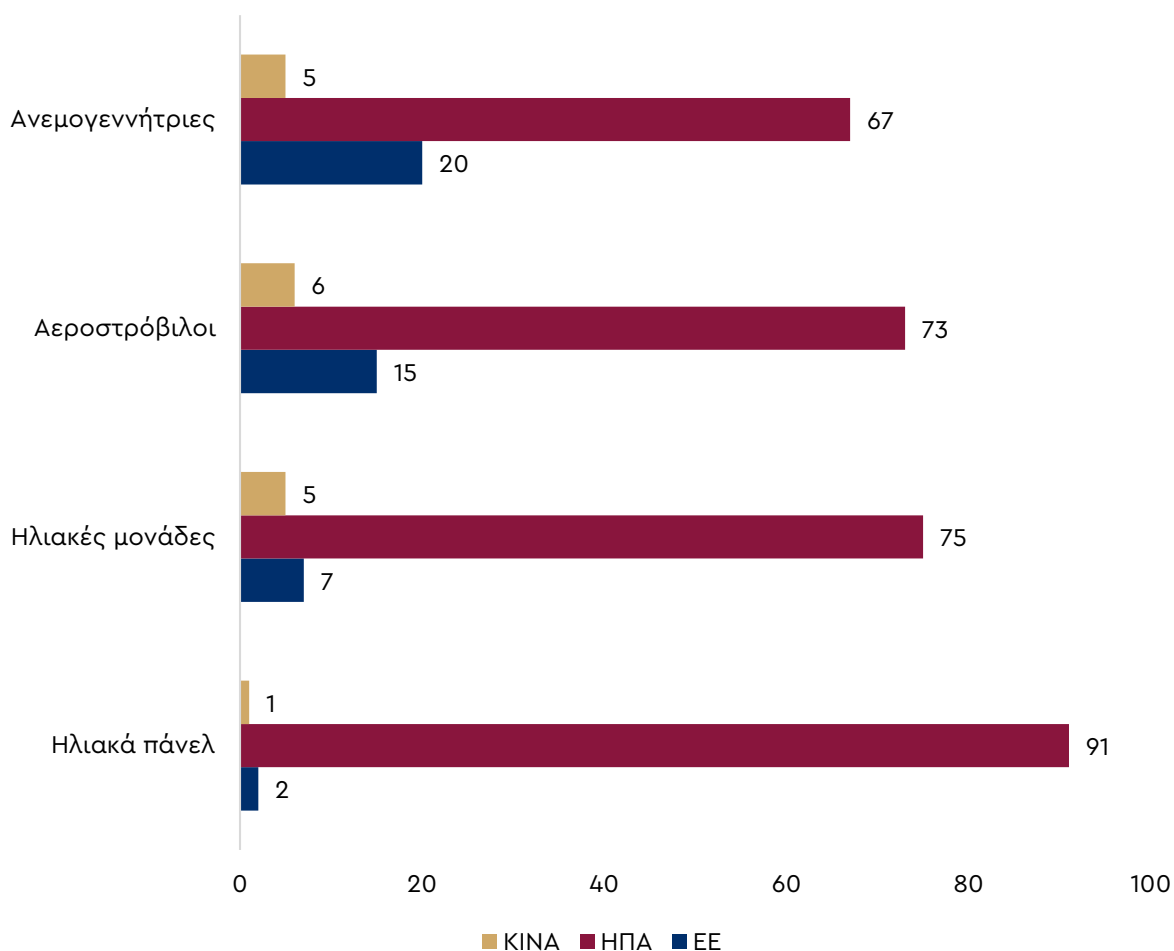

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2024

επιδεινώσει ακόμη περισσότερο το εμπορικό έλλειμμα προς τη Κίνα και θα αυξήσει την εξάρτηση της Ευρώπης από την ασιατική υπερδύναμη σε ένα ιδιαίτερος κρίσιμο τομέα.

Πολλά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν από δεκαετίες αναπτύξει τις βιομηχανικές τους πολιτικές. Η απουσία ενιαίας βιομηχανικής πολιτικής είναι κάτι όμως που επιδεινώνει τις συνθήκες ανταγωνισμού που βιώνουν οι ευρωπαϊκοί βιομηχανικοί τομείς στις διεθνείς αγορές. Συνεπώς, η ύπαρξη μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής καθίσταται μία μεγάλη αναγκαιότητα για το βιομηχανικό τομέα στην ΕΕ. Η έκθεση προτείνει μία νέα βιομηχανική στρατηγική για την Ευρώπη. Οι προτάσεις περιλαμβάνουν πλήρη εφαρμογή των κανόνων της Ενιαίας Αγοράς και απόλυτο συντονισμό βιομηχανικών, εμπορικών πολιτικών και πολιτικών ανταγωνισμού που θα πρέπει να είναι κομμάτια της ίδιας συνεκτικής στρατηγικής. Για να γίνουν αυτές οι προτάσεις πράξη θα χρειαστούν πρωτοφανείς επενδύσεις μεγάλης κλίμακας. Υπολογίζεται από την έκθεση ότι για να γίνει ψηφιοποίηση και απανθρακοποίηση της οικονομίας και ταυτόχρονα αύξηση της αμυντικής ικανότητας της Ευρώπης, θα πρέπει το επίπεδο των επενδύσεων να αυξηθεί κατά 5%/ΑΕΠ ανά χρόνο την επόμενη δεκαετία. Υπάρχει βέβαια εύλογη ανησυχία αν μπορεί αυτό το επίπεδο επενδυτικής δραστηριότητας να είναι βιώσιμο. Η αύξηση της παραγωγικότητας, σύμφωνα με την έκθεση, μπορεί να είναι ο κεντρικός παράγοντας που θα καλύψει αυτό το μεγάλο χρηματοδοτικό κενό (Draghi, pp. 55–57).

Γράφημα 5: Μερίδια στις παγκόσμιες παραγωγικές δυνατότητες μηχανολογικού εξοπλισμού και εξαρτημάτων καθαρής ενέργειας (%), 2024

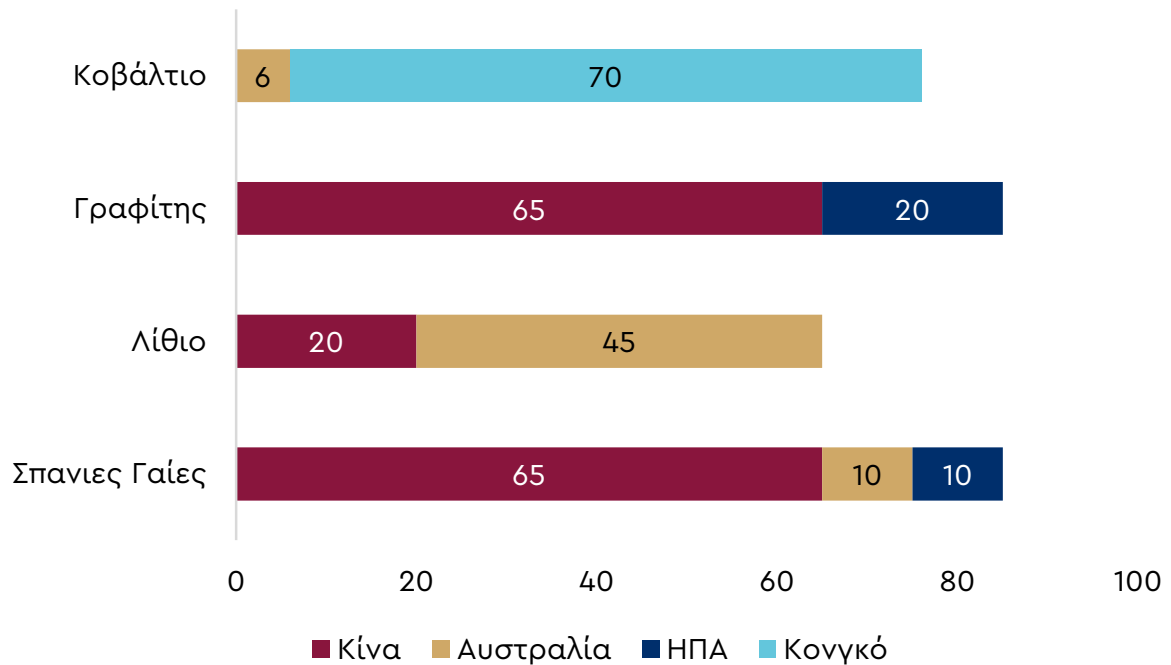

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2024

Ο τρίτος άξονας αφορά την αυξανόμενη ανάγκη ασφάλειας και τη μείωση της εξάρτησης από άλλες οικονομικές δυνάμεις. Η ασφάλεια είναι προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης. Οι ολοένα αυξανόμενοι γεωπολιτικοί κίνδυνοι αυξάνουν την αβεβαιότητα και δυσκολεύουν τις επενδύσεις, ενώ γεωπολιτικά σοκ ή κρίσεις στο εμπόριο μπορεί να διαταράξουν συθέμελα την οικονομία (Draghi, pp. 50–51).

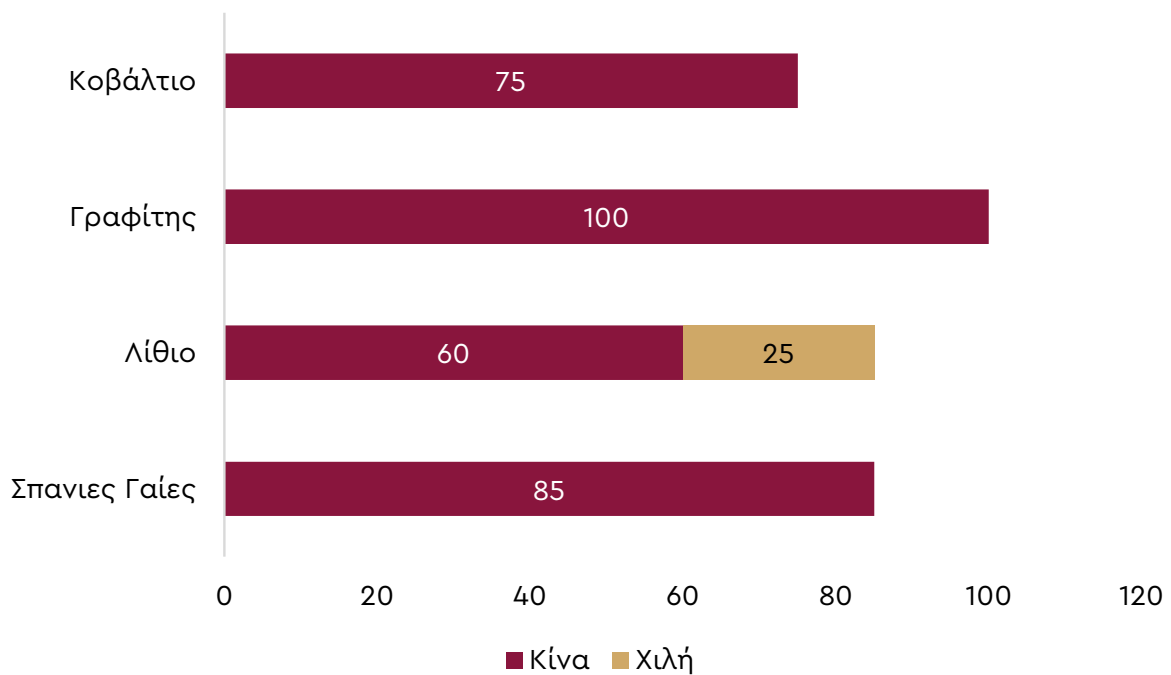
Η Ευρώπη παρόλο που είναι μία από τις κορυφαίες οικονομικές δυνάμεις παρουσιάζεται αρκετά ευάλωτη στις κρίσεις και στα εξωτερικά σοκ. Οι ευρωπαϊκές οικονομίες εξαρτώνται από λίγους προμηθευτές σημαντικών πρώτων υλών που είναι απαραίτητες στη βιομηχανική παραγωγή, ιδιαίτερα από τη Κίνα. Η εξάρτηση καθίσταται ακόμα μεγαλύτερη σε ότι αφορά πρώτες ύλες που χρειάζονται για πράσινες τεχνολογίες αλλά και για τη ψηφιοποίηση της οικονομίας. Η Κίνα κατέχει πολύ σημαντικά μερίδια στην εξόρυξη αλλά και στην επεξεργασία σπάνιων και πολύτιμων ορυκτών, με αποτέλεσμα να καθίσταται ιδιαίτερα υπολογίσιμος παράγοντας στη λειτουργία του παγκόσμιου βιομηχανικού κλάδου (Γραφήματα 6 & 7).

Γράφημα 6: Μερίδια χωρών στην παγκόσμια εξόρυξη ορυκτών (%), 2024

Πηγή: IEA 2024

Γράφημα 7: Μερίδια χωρών στην παγκόσμια επεξεργασία ορυκτών (%), 2024

Πηγή: IEA 2024

Σύμφωνα με την έκθεση, για να αντιμετωπίσει τις εξαρτήσεις και τις αυξανόμενες απειλές ασφαλείας, η ΕΕ χρειάζεται μία ευρωπαϊκή εξωτερική οικονομική πολιτική έτσι ώστε να διατηρήσει την αυτονομία της στο διεθνές πεδίο. Η ΕΕ θα πρέπει να συντονίσει εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες με οικονομίες που έχουν πρόσβαση σε πρώτες ύλες, να δημιουργήσει αποθέματα αγαθών σε συγκεκριμένους σημαντικούς κλάδους και να δημιουργήσει βιομηχανικές εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες με ανερχόμενες δυνάμεις της παγκόσμιας οικονομίας έτσι ώστε να διασφαλίσει την αλυσίδα προσφοράς προϊόντων σε σημαντικούς τεχνολογικούς κλάδους της οικονομίας της (Draghi, pp. 50–52).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της έλλειψης συντονισμού που υπάρχει σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ο ιδιαίτερα κρίσιμος τομέας της αμυντικής βιομηχανίας. Παρόλη τη μεγάλη οικονομική και πολιτική κρίσιμότητα του συγκεκριμένου κλάδου, δεν έχει υπάρξει έως τώρα καμία κεντρική πρωτοβουλία για τη διευκόλυνση της σύμπτυξης των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών ώστε οι ίδιες να κερδίσουν, αναπτυσσόμενες περισσότερο σε επίπεδο οικονομίας κλίμακας. Είναι χαρακτηριστικό ότι λιγότερο από το 20% των αμυντικών δαπανών που πραγματοποιούνται από τα κράτη μέλη αφορούν προϊόντα και υπηρεσίες που παράγονται από ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, με το 78% να πηγαίνει σε τρίτες χώρες από τις οποίες το 63% απορροφάται από τις ΗΠΑ (Draghi, pp. 55–57).

Ο τέταρτος άξονας της έκθεσης αφορά τον τρόπο χρηματοδότησης των αναγκαίων επενδύσεων για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της ΕΕ. Σύμφωνα με την έκθεση, για να χρηματοδοτηθούν οι στρατηγικοί στόχοι της Ένωσης χρειάζεται ετήσια αύξηση επενδύσεων της τάξης 800 δις ευρώ (4,5% του ΑΕΠ της ΕΕ). Χρειάζεται ένα κολοσσιαίο επενδυτικό πλάνο που θα αυξήσει τις επενδύσεις από το 22% στο 27% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, αντιστρέφοντας την πτωτική τάση που καταγράφεται σχεδόν σε όλες τις μεγάλες οικονομίες της ΕΕ. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της έκθεσης, η Ευρώπη θα μπορούσε να φτάσει σε αυτό το στόχο χωρίς να γίνει κάποια υπερβολή στα δημόσια οικονομικά, αλλά απαραίτητη προϋπόθεση είναι ότι ο ιδιωτικός τομέας θα χρειαστεί τη δημόσια υποστήριξη για να μπορέσει να συμβάλει στη χρηματοδότηση του επενδυτικού πλάνου. Οι καταθέσεις των νοικοκυριών το 2022 στην ΕΕ προσέγγισαν το 1,4 τρις ευρώ, περίπου 80% μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες καταθέσεις των αμερικανικών νοικοκυριών. Η χρήση αυτών των καταθέσεων αποτελεί μία από τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών (Draghi, pp. 59–61).

Η έκθεση υπογραμμίζει την ανάγκη επέκτασης και μεταρρύθμισης του προϋπολογισμού της ΕΕ. Ο προϋπολογισμός ο οποίος ισούται μόνο με το 1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ και απορροφάται από πενήντα ευρωπαϊκά προγράμματα, δεν είναι αρκετός έτσι ώστε να υποστηρίξει τις στρατηγικές ευρωπαϊκές προτεραιότητες. Προτείνεται έτσι η ανακατεύθυνση των ευρωπαϊκών πόρων σε στρατηγικά πρότζεκτς και στόχους όπου η Ευρώπη κερδίζει περισσότερο. Επιπλέον, στο καταρτισμό του επόμενου προϋπολογισμού, η έκθεση προτείνει την ίδρυση του Πυλώνα Ανταγωνιστικότητας, έτσι ώστε να κατευθύνονται πόροι σε στρατηγικές

προτεραιότητες που συμπεριλαμβάνονται στο Πλαίσιο Συντονισμού Ανταγωνιστικότητας⁹, ενώ ενώ παράλληλα συστήνει και τη συγχώνευση και τη μείωση του αριθμού των προγραμμάτων που θα χρηματοδοτούνται στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό (Draghi, pp. 62–63).

Ο τελευταίος άξονας στον οποίο αναφέρεται η έκθεση είναι τα προβλήματα διακυβέρνησης και η ανάγκη θεσμικής μεταρρύθμισης στην ΕΕ. Σύμφωνα με την έκθεση, υπάρχει πρόβλημα εστίασης στη σύγχρονη ευρωπαϊκή πολιτική, τα κράτη μέλη θέτουν κοινούς στόχους σε μία σειρά από τομείς πολιτικής, αλλά η απουσία ξεκάθαρων προτεραιοτήτων και η ελλιπής εφαρμογή κοινών δράσεων πολιτικής δεν διευκολύνουν την εξυπηρέτηση αυτών των στόχων. Ένα άλλο πρόβλημα που καταγράφει η έκθεση είναι οι αργές διαδικασίες λήψης αποφάσεων που συχνά χρειάζονται 19 μήνες για την κύρωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, αφού στο θεσμικό ευρωπαϊκό πλαίσιο παρέχεται η δυνατότητα βέτο από πολλούς δρώντες. Οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων που στηρίζονται στην ειδική πλειοψηφία, σύμφωνα με την έκθεση, πρέπει να επεκταθούν και σε νέους θεματικούς τομείς πολιτικής, μειώνοντας τους τομείς όπου απαιτείται ομοφωνία ανάμεσα στα κράτη μέλη για τη λήψη απόφασης.

Επιπλέον, η έκθεση τονίζει ότι θα πρέπει να μειωθεί άμεσα το κανονιστικό βάρος της πυκνής ευρωπαϊκής νομοθεσίας και να απλοποιηθεί ο τρόπος προσαρμογής των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων σε αυτές. Η έκθεση προτείνει τη δημιουργία ενός νέου χαρτοφυλακίου στη Κομισιόν για την απλοποίηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και την υιοθέτηση μιας απλής μεθόδου αποτίμησης των συνεπειών της νομοθεσίας στο επιχειρηματικό και κοινωνικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (Draghi, p. 65).

Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας

Βασική απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα ήταν η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024) η οποία απαντά στις κύριες θεματικές που αναφέρονται στις δύο εκθέσεις, αποκαλύπτοντας παράλληλα τις κύριες πολιτικές πρωτοβουλίες της Κομισιόν τα επόμενα χρόνια σε μία σειρά από στρατηγικούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας

Βασική παραδοχή του κειμένου είναι ότι κεντρική προτεραιότητα της ΕΕ πρέπει είναι η κάλυψη του ελλείματος καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας που χαρακτηρίζει τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Το κείμενο αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η εκκίνηση νέων επιχειρήσεων στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από κατακερματισμό αγοράς, χρηματοδοτικούς κινδύνους και ανεπαρκή στήριξη όσον αφορά τη καινοτομία». Η κάλυψη του ελλείματος θα επιτευχθεί, σύμφωνα με τη Κομισιόν, με την επανεκκίνηση ενός «ενάρετου κύκλου καινοτομίας» (European Commission, p.4).

⁹ Το Πλαίσιο θα αντικαταστήσει τα υπάρχοντα εργαλεία συντονισμού. Το νέο πλαίσιο, θα διακρίνεται σε Σχέδια Δράσης Ανταγωνιστικότητας για κάθε στρατηγική προτεραιότητα με ορισμένους, στόχους, διακυβέρνηση και χρηματοδότηση.

Επιπρόσθετα, με γνώμονα της αύξησης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και τις προκλήσεις που αυτές αντιμετωπίζουν στις διεθνείς αγορές, χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «εάν θέλει η Ευρώπη το μέλλον της βιομηχανίας να γράφει «made in Europe» θα πρέπει να κάνει σημαντικές παρεμβάσεις σε ζητήματα καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας ώστε να αντιμετωπίσει τα ελλείμματα προς τους κύριους ανταγωνιστές της».

Για την επίτευξη αυτού του στόχου η Κομισιόν μέσω της Πυξίδας Ανταγωνιστικότητας εκκινεί μία σειρά από πρωτοβουλίες:

Η Start-up και Scale-up Στρατηγική έχει ως στόχο να ξεπεράσει τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι νέες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις ώστε να αναδειχθούν στις αγορές και να επεκταθούν με βιώσιμο τρόπο. Βασικοί στόχοι της στρατηγικής είναι να απομακρυνθούν τα εμπόδια που δημιουργούνται από τη δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, να απελευθερωθούν ακόμη περισσότερο οι αγορές καθώς και να ενισχυθεί η κινητικότητα του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας (European Commission, p.4).

Η Ευρωπαϊκή Πράξη Καινοτομίας έχει ως στόχο να προωθήσει την πρόσβαση καινοτόμων επιχειρήσεων σε ερευνητικές και τεχνολογικές υποδομές και να αυξήσει την παραγωγή και χρήση ευρωπαϊκών πατεντών στην πραγματική οικονομία. Για την αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη και το καλύτερο συντονισμό αγοράς-εκπαίδευσης, η Κομισιόν προτείνει την Πράξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και τονίζει την αναγκαιότητα τα κράτη μέλη της ΕΕ να φτάσουν το στόχο της δαπάνης του 3% του ΑΕΠ τους για Έρευνα και Ανάπτυξη (European Commission, p.5).

Η μετάβαση στις σύγχρονες τεχνολογίες για την οικονομία του μέλλοντος αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους στόχους για την Ευρώπη. Η ΕΕ χρειάζεται υπολογιστικές (computing) υποδομές, υποδομές δεδομένων (data) και υπολογιστικού νέφους (cloud), προκειμένου να γίνει μία πραγματική ηγέτιδα δύναμη στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης. Ως τμήμα της Στρατηγικής Τεχνητής Νοημοσύνης, σκοπός των εργοστασίων Τεχνητής Νοημοσύνης είναι να δημιουργήσουν τις ευρωπαϊκές υποδομές για την τεχνητή νοημοσύνη έτσι ώστε τα οφέλη της να είναι προσιτά σε επιχειρήσεις και ερευνητές (European Commission, p.5).

Οι επενδύσεις στους νέους τροφοδότες της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί άλλο ένα κεντρικό άξονα των πρωτοβουλιών της Κομισιόν. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Βιοοικονομίας αναμένεται να ενισχύσει την ανάπτυξη της αγοράς βιοοικονομίας ειδικά στα βιοκαύσιμα, στα βιολογικά υλικά και στα βιοχημικά υλικά. Με τη σειρά της η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Βιοτεχνολογίας αναμένεται να προωθήσει ένα εξωστρεφές πλαίσιο για την προώθηση της καινοτομίας σε αυτόν τον ευαίσθητο και κρίσιμο κλάδο (European Commission, p.6).

Η διάχυση της καινοτομίας σε όλη την οικονομία σύμφωνα με τη Κομισιόν, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κάλυψη του ελλείματος καινοτομίας. Η ψηφιοποίηση και η διάχυση της υψηλής τεχνολογίας είναι ένα απαραίτητο συστατικό για την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ η διάχυση της τεχνητής νοημοσύνης σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας θα διατηρήσει και θα αυξήσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Η προτεινόμενη Στρατηγική Εφαρμογή της Τεχνητής Νοημοσύνης έχει ως σκοπό την αύξηση της βιομηχανικής χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης σε στρατηγικούς τομείς όπως η ενέργεια, η φαρμακοβιομηχανία, η αεροναυπηγική και η αυτοκινητοβιομηχανία. Τέλος, η ψη-

φιοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών και η διάχυση της τεχνητής νοημοσύνης στο δημόσιο τομέα θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα σε σημαντικό βαθμό, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Κομισιόν. Κεντρικό ρόλο σε αυτό προβλέπεται να αναλάβουν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας (European Commission, p.7).

Ο δεύτερος μεγάλος άξονας της Πυξίδας Ανταγωνιστικότητας είναι η σύνδεση της απανθρακοποίησης της σύγχρονης οικονομίας και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Κεντρική πρωτοβουλία της Κομισιόν σε αυτό τον τομέα είναι η Καθαρή Βιομηχανική Συμφωνία, της οποίας σκοπός είναι να μετατρέψει την ΕΕ στον ελκυστικότερο προορισμό για πράσινες βιομηχανικές επενδύσεις (European Commission, p.8).

Βασικό πρόβλημα το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί στην Ευρώπη, σύμφωνα με το κείμενο, είναι το ζήτημα των υψηλών και απρόβλεπτα μεταβαλλόμενων τιμών της ενέργειας. Οι τιμές ενέργειας στην Ευρώπη είναι πολύ υψηλότερες από ότι σε άλλες αναπτυγμένες οικονομίες σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ διαφοροποιούνται αρκετά από κράτος μέλος σε κράτος μέλος. Η Κομισιόν προτείνει το Σχέδιο Δράσης για την Προσιτή Ενέργεια για την διασφάλιση της πρόσβασης σε ενέργεια χαμηλού κόστους για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Επιπλέον, προτείνει το Σχέδιο Δράσης για το Ατσάλι και τα Μέταλλα για να διευκολυνθεί η ενεργειακή μετάβαση για κρίσιμους βιομηχανικούς τομείς, όπως η μεταλλουργία και οι χημικές βιομηχανίες, οι οποίοι θα επηρεαστούν περισσότερο από τη διαδικασία της πράσινης μετάβασης. Τέλος, μία άλλη πρωτοβουλία της Κομισιόν σε αυτόν τον τομέα είναι το Επενδυτικό Πλάνο Βιώσιμων Μεταφορών, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η μετάβαση προς πράσινες υποδομές μεταφορών (European Commission, p.9).

Η εμπορική και οικονομική ασφάλεια της Ένωσης αναδεικνύεται ως ένα κομβικό στοιχείο της βιωσιμότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας στο κείμενο. Το εμπόριο με τρίτες χώρες είναι τροφοδότης για την ευρωπαϊκή ευημερία. Η ΕΕ έχει ήδη το μεγαλύτερο και το πιο ταχέως αναπτυσσόμενο δίκτυο εμπορικών συμφωνιών με 76 χώρες, που καλύπτει το μισό των εμπορικών συναλλαγών της ΕΕ. Η Ένωση είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος για 72 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 38% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Η ικανότητα της ΕΕ να διαφοροποιεί το εμπόριο της και να μειώνει τις εξαρτήσεις, επηρεάζεται άμεσα από τις αποτελεσματικές συμμαχίες που μπορεί να δημιουργήσει στην παγκόσμια οικονομία.

Η ολοκλήρωση της Συμφωνίας ΕΕ-Mercosur¹⁰ και η αναβάθμιση της Συμφωνίας ΕΕ-Μεξικού θα οδηγήσουν σε απαλοιφή δασμών άνω των 5 δις ευρώ για τους ευρωπαίους παραγωγούς που εξαγουν στις συγκεκριμένες περιοχές. Παράλληλα, η ΕΕ θα συνεχίσει να συνάπτει ειδικές εμπορικές συμφωνίες, όπως οι Συμφωνίες Ψηφιακού Εμπορίου, οι Συμφωνίες Καθαρού Εμπορίου και Επενδύσεων, προωθώντας τον στόχο της ψηφιακής πράσινης οικονομίας μέσω του εξωτερικού της εμπορίου. Τέλος, μέσω της περαιτέρω ανάπτυξης των πολυμερών της εμπορικών σχέσεων η Ένωση χρειάζεται να αναπτύξει πολιτικές και επενδύσεις για τη διασφάλιση της οικονομικής της ασφάλειας, μειώνοντας την εργαλειοποίηση των εμπορικών της εξαρτήσεων σε συγκεκριμένους κρίσιμους οικονομικούς κλάδους (European Commission, p.13).

10 Η Mercosur αποτελεί την περιφερειακή εμπορική και οικονομική ένωση των χωρών της Ν. Αμερικής. Ιδρύθηκε το 1991 και μέλη της ένωσης είναι η Αργεντινή, η Βολιβία, η Βραζιλία, η Παραγουάη, η Ουρουγουάη.

Η αντιμετώπιση του αθέμιτου ανταγωνισμού και προστασία των ευρωπαϊκών συμφερόντων στην παγκόσμια οικονομία αναδεικνύεται ολοένα και περισσότερο σε ένα ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα. Η ΕΕ πρέπει να αντιμετωπίσει τον αθέμιτο ανταγωνισμό από άλλους οικονομικούς παίκτες, οι οποίοι με τη χρήση δασμών αλλά και άλλων εργαλείων προσπαθούν να ελέγχουν τις αλυσίδες αξίας σε κρίσιμους και στρατηγικούς βιομηχανικούς τομείς. Η Κομισιόν θα προτείνει την εισαγωγή της «ευρωπαϊκής προτίμησης» στις προμήθειες του δημόσιου τομέα για στρατηγικούς τομείς και τεχνολογίες, θέτοντας σε προτεραιότητα την προμήθεια ευρωπαϊκών προϊόντων και υπηρεσιών (European Commission, p.14).

Ο τέταρτος άξονας της Πυξίδας Ανταγωνιστικότητας αφορά την αμυντική βιομηχανία, την «ασφάλεια» και την «ετοιμότητα». Η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία είναι ένας σημαντικός τροφοδότης της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης σε πολλές ευρωπαϊκές περιφέρειες, αλλά παρουσιάζει δομικές αδυναμίες αγοράς, χάνοντας έτσι τη δυναμική που θα μπορούσε να έχει. Ο κλάδος είναι αρκετά κλειστός και αποτελείται κυρίως από εθνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται μόνο σε εθνικές αγορές, μειώνοντας τις ικανότητες μεγαλύτερης προσφοράς προϊόντων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο (European Commission, p.15).

Η λύση που προτείνει η Κομισιόν στην αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων είναι η εμβάθυνση του συντονισμού ανάμεσα στα κράτη μέλη, έτσι ώστε να αυξηθούν οι επενδύσεις σε κοινά ευρωπαϊκά πρότζεκτς, να αυξηθεί η συνεργασία σε Έρευνα και Ανάπτυξη, με απώτερο σκοπό την εγκατάσταση μιας Κοινής Αγοράς Άμυνας. Η Κομισιόν παρουσίασε το Μάρτιο του 2025 τη Λευκή Βίβλο για το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας και έθεσε ένα οδικό χάρτη για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι (European Commission, p.16).

Το ζήτημα της χρηματοδότησης των μαζικών επενδύσεων που χρειάζονται για να εξυπηρετηθούν οι στόχοι αποτελεί τον πέμπτο άξονα του κειμένου. Η ΕΕ πρέπει να δημιουργήσει βαθύτερες και αποτελεσματικές κεφαλαιαγορές, ώστε να κινητοποιήσει ιδιωτικούς πόρους και να τους κατευθύνει στη χρηματοδότηση στρατηγικών κλάδων της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η Κομισιόν θα παρουσιάσει τη Στρατηγική για την Ένωση Αποταμίευσης και Επενδύσεων με συγκεκριμένες προτάσεις έτσι ώστε να μπορεί να κατευθύνει αναξιοποίητους πόρους προς τη χρηματοδότηση των σημαντικών ευρωπαϊκών πρότζεκτς (European Commission, p.20).

Η Ένωση Δεξιοτήτων αποτελεί τη κύρια πρωτοβουλία της Κομισιόν που αφορά την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στην ΕΕ. Κύριος σκοπός της Ένωσης είναι να αντιστοιχηθούν οι δεξιότητες των εργαζομένων και οι απαιτήσεις της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας, εστιάζοντας παράλληλα στις επενδύσεις στη δια βίου εκπαίδευση και στην ανεμπόδιση κινητικότητα του εργατικού δυναμικού εντός ευρωπαϊκής επικράτειας (European Commission, p.22).

Τέλος, ίσως μία από τις κορυφαίες προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις της Πυξίδας είναι το Εργαλείο Συντονισμού Ανταγωνιστικότητας. Το εργαλείο αυτό προβλέπεται να συντονίζει σε διάρκεια τις κοινές προτεραιότητες αύξησης της ανταγωνιστικότητας σε επιλεγμένους τομείς στρατηγικής σημασίας και κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Σκοπός του είναι σύμπτυξη των βιομηχανικών πολιτικών, των πολιτικών έρευνας και των επενδυτικών πολιτικών που εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο με στόχο την ανεμπόδιση αύξηση της ανταγωνιστικότητας. (European Commission, p.23).

Ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη – Οι επιδράσεις για την ΕΕ

Οι εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα έρχονται να συνεχίσουν και να εμπλουτίσουν το δημόσιο διάλογο σε σχέση με τη θέση της ΕΕ στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομία, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι ευρωπαϊκές οικονομίες, τους κινδύνους και τις προκλήσεις που απειλούν το ευρωπαϊκό οικοδόμημα και κυρίως την ικανότητα της ΕΕ να μεταρρυθμίσει τη διακυβέρνηση της, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις μεγάλες εξωτερικές και εσωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει.

Και οι δύο εκθέσεις εστιάζουν στην ανάγκη να καλυφθεί το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας που χαρακτηρίζει τις ευρωπαϊκές οικονομίες. Κοινός στόχος τους είναι η απαλλαγή της ευρωπαϊκής οικονομίας από τη χρήση άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας καθώς και η μείωση του ενεργειακού κόστους. Τονίζουν και οι δύο την ανάγκη, η Ευρώπη να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία της απανθρακοποίησης της οικονομίας και της πράσινης μετάβασης και να μετατρέψει την ευρωπαϊκή βιομηχανία σε αιχμή του δόρατος της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η υιοθέτηση μιας αποτελεσματικής εξωτερικής οικονομικής πολιτικής, η οποία θα διαφυλάξει τα ευρωπαϊκά οικονομικά συμφέροντα από τις επιθετικές κινήσεις των ανταγωνιστών της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία αποτελεί επίσης κοινό στοιχείο των δύο εκθέσεων.

Οι δύο εκθέσεις συμπίπτουν στην ανάγκη δραστικής παρέμβασης στο πεδίο των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών με την έκθεση Λέττα να προτείνει την Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων και την αντίστοιχη του Ντράγκι να προκρίνει την Ένωση Κεφαλαιαγορών. Και οι δύο εκθέσεις συμφωνούν ότι το μεγάλο εμπόδιο είναι ο κατακερματισμός της ενιαίας αγοράς, ιδίως στους τομείς της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και της αμυντικής βιομηχανίας όπου και καταθέτουν συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπισή του.

Μεγάλη έμφαση δίνουν και οι δύο εκθέσεις στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας και προκρίνουν αμφότερες να αποτελέσει μοχλό οικονομικής ανάπτυξης της ΕΕ αλλά και μέσο κατάκτησης της στρατηγικής της αυτονομίας. Τέλος, είναι ιδιαίτερη η σημασία που αποδίδουν και οι δύο εκθέσεις στην έρευνα και τη καινοτομία. Η έκθεση Λέττα την προκρίνει ως «πέμπτη ελευθερία» στην ενιαία αγορά, ο δε Ντράγκι θεωρεί την υστέρηση της Ευρώπης στο πεδίο αυτό ως κύρια αιτία της αναπτυξιακής απόκλισης της ΕΕ από τους κύριους ανταγωνιστές της (Κρητικός, σ. 10).

Όπως εύστοχα αναφέρει ο Αλέκος Κρητικός, «Οι δύο εκθέσεις διαφοροποιούνται σε ό,τι αφορά την πολιτική ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την έκθεση Λέττα, η κατάχρηση στην παροχή κρατικών ενισχύσεων στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και για αυτό προτείνει τον αυστηρό έλεγχο τους. Η έκθεση Ντράγκι δίνει μεγάλη σημασία στις συγχωνεύσεις, υποστηρίζοντας ότι η ανάδειξη ευρωπαϊκών εταιρειών σε διεθνείς πρωταγωνιστές επιβάλλει ευελιξία σε ότι αφορά τον έλεγχο των συγχωνεύσεων και της απόκτησης δεσπόζουσας θέσης από κάποια επιχείρηση» (Κρητικός, σ. 10).

Η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας αποτελεί την πρώτη επίσημη πολιτική «απάντηση» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα κύρια ζητήματα που θέτουν οι δύο εκθέσεις. Όσον αφορά τον προσανατολισμό της Πυξίδας σε σχέση με τις δύο εκθέσεις, είναι χαρακτηριστική η αναφορά του Zettelmeyer, «Η Πυξίδα είναι όσο ριζοσπαστική είναι η έκθεση Ντράγκι στα ζητήματα συντονισμού και συνεργασίας κρατών μελών και ευρωπαϊκών θεσμών, κάπως λιγότερη ριζοσπαστική σε ζητήματα εμπορικής πολιτικής και πολύ λιγότερο ριζοσπαστική στα ζητήματα δημόσιας χρηματοδότησης των δράσεων που προτείνονται» (Zettelmeyer 2025).

Σε ότι αφορά τη σύνδεση της Πυξίδας με την έκθεση Ντράγκι, οι συντάκτες του κειμένου απάντησαν σε μεγαλύτερη έκταση και με μεγαλύτερη τόλμη στα ζητήματα ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας (πρώτος άξονας έκθεσης) και στα ζητήματα απανθρακοποίησης και πράσινης μετάβασης (δεύτερος άξονας έκθεσης), αλλά σε εμφανώς μικρότερο βαθμό στα ζητήματα αυτάρκειας, οικονομικής ασφάλειας και άμυνας (τρίτος άξονας έκθεσης Ντράγκι).

Η Πυξίδα ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τους στόχους και τη λογική της έκθεσης Ντράγκι. Αλλά το κάνει με τέτοιο τρόπο που οι περισσότερες αποφάσεις για τη βιομηχανική πολιτική και τις επενδύσεις θα παρθούν και θα χρηματοδοτηθούν από τις εθνικές κυβερνήσεις. Η ΕΕ έχει δύο βασικές διαδικασίες για να συντονίσει τις πολιτικές των κρατών μελών, την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Η έκθεση Ντράγκι προτείνει μία μεγάλη επέκταση του προϋπολογισμού της ΕΕ ώστε να καλυφθούν οι στρατηγικές της ανάγκες. Η Πυξίδα αντιθέτως, προτείνει μεταφορά των υφιστάμενων πόρων προς άλλες κατευθύνσεις και πολιτικές, αναφερόμενη με γενικόλογό τρόπο σε μία ικανή αύξηση στο εγγύς μέλλον. Επιπλέον, η πιθανή μείωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και η ανάθεση στα κράτη μέλη της χρηματοδότησης της βιομηχανικής πολιτικής καθιστά το συντονισμό των κρατών μελών εξαιρετικά σημαντικό. Συνάμα, όμως, ο συντονισμός αυτός μετατρέπεται σε μια αρκετά δύσκολη διαδικασία.

Σε ό,τι αφορά τη σύνδεση της Πυξίδας με την έκθεση Λέττα, οι συντάκτες της Πυξίδας απάντησαν περισσότερο σε ζητήματα του δεύτερου (Κοινή Αγορά Αμυντικής Βιομηχανίας) και του τέταρτου άξονα (Στρατηγική Οικονομικής Ασφάλειας), ενώ ήταν περισσότερο διστακτικοί να απαντήσουν στα ζητήματα που θέτει ο πρώτος άξονας της έκθεσης (Ένωση Αποταμίευσης και Επενδύσεων).

Η Πυξίδα αποτελεί μία μετριοπαθή εκδοχή των δύο εκθέσεων. Η μετριοπάθεια του κειμένου καθιστά περισσότερο ρεαλιστική πολιτικά και οικονομικά την υλοποίηση των στόχων που συμπεριλαμβάνονται στο κείμενο, αυξάνει τις πιθανότητες το πλάνο να αρχίζει να εφαρμόζεται, όμως, παράλληλα δεν αποφεύγει να παράξει αντιθετικές τάσεις ανάμεσα στους βασικούς στόχους που τίθενται και αυξάνει το κίνδυνο η εφαρμογή των πολιτικών να βρει εμπόδια.

Ένα πρώτο ρίσκο που αφορά την εφαρμογή της Πυξίδας είναι οι αμφιβολίες υλοποίησης των φιλόδοξων «οριζόντιων τροφοδοτών της ανταγωνιστικότητας»¹¹. Η Κομισιόν έχει

¹¹ Οριζόντιοι τροφοδότες της ανταγωνιστικότητας είναι η απλοποίηση του πλαισίου και των διαδικασιών, η απομάκρυνση των εμποδίων που υπάρχουν στην Ενιαία Αγορά, οι δεξιότητες των εργαζομένων, η χρηματοδότηση των πολιτικών που αφορούν την ανταγωνιστικότητα καθώς και ο καλύτερος συντονισμός πολιτικής πάνω σε ζητήματα που αφορούν την ανταγωνιστικότητα.

προσπαθήσει εδώ και χρόνια να επιτύχει την υλοποίηση κάποιων εξ αυτών αλλά τα εμπορικά και γραφειοκρατικά συμφέροντα που υφίστανται στο πολιτικό και θεσμικό σύστημα της ΕΕ και η διστακτικότητα των εθνικών κυβερνήσεων έχουν σταθεί έως τώρα βασικά εμπόδια σε αυτή τη διαδικασία (Zettelmeyer 2025).

Το δεύτερο ρίσκο αφορά τις προτεινόμενες βιομηχανικές πολιτικές. Ένα πρώτο ζήτημα είναι εάν η υλοποίηση τους μπορεί πραγματικά να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας ακόμα και αν επιτευχθούν οι βασικοί τους στόχοι. Δεύτερον τίθεται το ερώτημα κατά πόσο μπορεί ο δημόσιος τομέας στην Ευρώπη να προστατέψει τους ενεργοβόρους βιομηχανικούς κλάδους από τον διεθνή ανταγωνισμό, όταν η υπόλοιπη οικονομία κληθεί να αναλάβει το κόστος από τις υψηλές τιμές ενέργειας και τη διαδικασία της απανθρακοποίησης της ευρωπαϊκής οικονομίας (Zettelmeyer 2025). Συνολικά, η διαδικασία της πράσινης μετάβασης και η μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής είναι δύο στόχοι που ενδέχεται να έρθουν σε άμεση σύγκρουση τα επόμενα χρόνια με την υλοποίηση των βιομηχανικών πολιτικών και αποτελούν ένα σχετικά δισεπίλυτο δίπολο πολιτικής στην ευρωπαϊκή ατζέντα.

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που αφορά την εφαρμογή της νέας Βιομηχανικής Στρατηγικής της Ευρώπης είναι πώς αυτή θα επιδράσει στον ανταγωνισμό εντός της Κοινής Αγοράς. Η νέα βιομηχανική στρατηγική της ΕΕ εστιάζει περισσότερο στη λογική στήριξης των μεγάλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και στη δημιουργία πανευρωπαϊκών πρωταθλητών σε σημαντικούς κλάδους της οικονομίας έτσι ώστε οι συγκεκριμένες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με αξιώσεις τις αντίστοιχες αμερικανικές και κινεζικές επιχειρήσεις στις διεθνείς αγορές. Οι πολιτικές αυτές αναμένεται να δράσουν ευεργετικά στη θέση των μεγάλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές. Παρόλα αυτά, αναμένεται παράλληλα να επηρεάσουν αρνητικά τη λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Κοινή Αγορά, επηρεάζοντας τη θέση των ευρωπαϊκών μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε αυτή (Morton Scott 2024).

Έτσι και αλλιώς η ενίσχυση των μεγάλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και η υπεράσπιση του ελεύθερου ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς αποτελούν δύο από τους βασικούς στόχους της Πολιτικής Ανταγωνισμού της ΕΕ που συχνά έρχονται σε σύγκρουση κατά την εφαρμογή της (Yoshizawa 2021). Η νέα βιομηχανική στρατηγική της ΕΕ και η συνολικότερη στροφή της Ένωσης υπέρ της επιπλέον στήριξης των λεγόμενων «εθνικών πρωταθλητών» αναμένεται να δημιουργήσουν επιπρόσθετα ζητήματα στη λειτουργία της Κοινής Αγοράς, επηρεάζοντας τη θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες αποτελούν και τη «ραχοκοκαλιά» της.

Επιπλέον, δεδομένου ότι η υλοποίηση των προτεινόμενων πολιτικών εξαρτάται κυρίως από τη χρηματοδότηση των κρατών μελών, αυτό λογικά δεν θα αποφέρει τις απαιτούμενες αυξήσεις στις δημόσιες επενδύσεις. Με τους περιορισμούς που υπάρχουν στους δημοσιονομικούς κανόνες της ΕΕ, ακόμα και κράτη μέλη της που δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα με μεγάλα ελλείμματα, θα έχουν περιορισμένο δημοσιονομικό χώρο έτσι ώστε να αυξήσουν σε σημαντικό βαθμό τις επενδυτικές τους δαπάνες (Zettelmeyer 2025).

Συνολικά, το ζήτημα της χρηματοδότησης των απαιτούμενων επενδύσεων για την υλοποίηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΕ αποτελεί ένα από τα πιο φλέγοντα και δύσκολα πολιτικά ζητήματα που έχουν προκύψει. Για παράδειγμα, υπάρχουν αιτιολογημένοι φόβοι

ότι λόγω της δυσκολίας εύρεσης και κινητοποίησης επιπρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων είναι αρκετά πιθανό η ανάγκη χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών στρατηγικών προτεραιοτήτων να απαιτήσει τη μεταφορά πόρων από άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές, με αποτέλεσμα συγκεκριμένες βασικές ευρωπαϊκές πολιτικές να βρεθούν στο άμεσο μέλλον υποχρηματοδοτούμενες. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική καθώς και η Πολιτική Συνοχής, δύο αναδιανεμητικές πολιτικές ιδιαίτερα σημαντικές για τον Ευρωπαϊκό Νότο, είναι δύο από τις πολιτικές από τις οποίες είναι πιθανό να μεταφερθούν χρηματοδοτικοί πόροι προς τη χρηματοδότηση των νέων ευρωπαϊκών στρατηγικών προτεραιοτήτων.

Το τέταρτο ρίσκο αφορά τη σύγκρουση μεταξύ της χρηματοδοτούμενης από τα κ-μ βιομηχανικής πολιτικής και της ενιαίας αγοράς. Είναι ένας ακόμα τομέας όπου η υλοποίηση ενός στόχου πολιτικής μπορεί να προκαλέσει ζημιά σε ένα άλλο στόχο. Με τους οριζόντιους στόχους που θέτει η Κομισιόν μπορεί να διαμορφώσει την ατζέντα, παρέχοντας μεγαλύτερη ευελιξία στα κράτη μέλη, σε σχέση με τη κρατική χρηματοδότηση συγκεκριμένων κλάδων, εξέλιξη που θα ευνοήσει περισσότερο τις ισχυρότερες οικονομικά χώρες και τους πιο αποτελεσματικούς στο λόμπινγκ βιομηχανικούς κλάδους (Zettelmeyer 2025). Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα ενίσχυε τους ισχυρότερους κλάδους των ισχυρότερων κρατών μελών, αλλά παράλληλα θα οδηγούσε σε παραμέληση άλλων οικονομικών κλάδων καθώς και των μικρότερων επιχειρήσεων.

Ένας επιπρόσθετος προβληματισμός αφορά το ζήτημα της μείωσης των κανονιστικών εμποδίων στη λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Είναι ένα πιθανό σενάριο ότι ιδιαίτερα στο πεδίο της βιομηχανικής πολιτικής, μία απόπειρα να μειωθούν τα εθνικά κανονιστικά εμπόδια που υφίστανται δεν αποκλείεται ταυτόχρονα να δημιουργούσε επιπλέον «ευρωπαϊκά» κανονιστικά εμπόδια.

Το ζήτημα του στρατιωτικού επανεξοπλισμού της Ευρώπης και της καθιέρωσης της Ευρωπαϊκής Άμυνας αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Οι εξωτερικές προκλήσεις που αφορούν τα ευρωπαϊκά κράτη καθώς και η ένταση του διακρατικού ανταγωνισμού στο διεθνές σύστημα τα τελευταία χρόνια είναι δύο παράγοντες που μεταξύ άλλων οδήγησαν τις ευρωπαϊκές ηγεσίες σε αλλαγή πολιτικής στο συγκεκριμένο ζήτημα και υπογράμμισαν την ανάγκη άμεσης και βαθύτερης ενοποίησης. Παρόλα αυτά, οι στόχοι που αφορούν τον στρατιωτικό επανεξοπλισμό της Ευρώπης προϋποθέτουν τη δαπάνη εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δημόσιων πόρων καθώς και την επίτευξη πολύ δύσκολων πολιτικών και διακρατικών συμφωνιών που δεν ήταν εφικτές εδώ και δεκαετίες στο πολιτικό σύστημα της ΕΕ.

Η «Νέα Συμφωνία για την Ανταγωνιστικότητα» που εγκρίθηκε στη Βουδαπέστη τον Νοέμβριο του 2024 αποτέλεσε μία πρώτη πολύ σημαντική πολιτική εξέλιξη δεδομένου ότι υιοθετεί τους περισσότερους άξονες των δύο εκθέσεων, θέτοντας μάλιστα για ορισμένους από αυτούς και συγκεκριμένα χρονικά ορόσημα (European Council, 2024). Τα κράτη μέλη βέβαια απέφυγαν χαρακτηριστικά να συζητήσουν συγκεκριμένα και δεσμευτικά για τις νέες πηγές χρηματοδότησης που χρειάζεται η Ευρώπη για να υλοποιήσει τις στρατηγικές της προτεραιότητες, καταδεικνύοντας για ακόμη μία φορά ότι το ζήτημα εύρεσης επιπρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων θα είναι ένα από τα σημεία-κλειδιά στη δυνατότητα υλοποίησης των

μεταρρυθμιστικών μέτρων που υιοθετούνται καθώς και στην επίλυση των αντιθέσεων που υφίστανται στο πολιτικό σύστημα της ΕΕ (Κρητικός, σ. 14).

Η έκτακτη σύνοδος της 6ης Μαρτίου 2025 ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή σύνοδος κορυφής όπου συζητήθηκαν και πάρθηκαν αποφάσεις για τα πρώτα βήματα υλοποίησης των πρωτοβουλιών της Πυξίδας. Η ευρωπαϊκή άμυνα ήταν στο επίκεντρο της συνόδου. Η Κομισιόν στο σχέδιο της για τον «Επανεξοπλισμό της Ευρώπης» και στη «Λευκή Βίβλο» περιλαμβάνει μια σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων προκειμένου να διευκολύνει τα κράτη μέλη ώστε να αυξήσουν τις αμυντικές τους δαπάνες. Τα εργαλεία αφορούν την ενεργοποίηση της εθνικής ρήτρας διαφυγής που θα επιτρέψει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν τα επόμενα χρόνια από τους δημοσιονομικούς κανόνες καθώς και τη συγκέντρωση πόρων έως και 150 δις ευρώ από τη Κομισιόν μέσω των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών και το δανεισμό τους στα κράτη μέλη (Μπουδούρη, 2025).

Παρόλο που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκανε τα πρώτα βήματα προς μία πιο φιλο-επενδυτική ενιαία αγορά αλλά και μία ισχυρότερη και ανθεκτικότερη ευρωπαϊκή άμυνα στην έκτακτη σύνοδο του Μαρτίου, υπάρχουν ακόμα σημαντικά πολιτικά εμπόδια για την επίτευξη των τελικών στόχων. Οι διαιρέσεις εντός της ΕΕ συνεχίζουν να υπάρχουν με προεξέχοντα το γαλλο-γερμανικό πυρήνα της. Επιπλέον, άλλες χώρες όπως η Ιταλία της Μελόνι ή η Ουγγαρία του Όρμπαν παρουσιάζονται ως οι δυνητικές γέφυρες προς τις ΗΠΑ του Τραμπ, όντας σκεπτικές για την εμπάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Για την Πολωνία, τα κράτη της Βαλτικής και τα Σκανδιναβικά κράτη, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν αποτελούν προτεραιότητα. Αντιθέτως, οι χώρες αυτές εστιάζουν στην ενίσχυση της άμυνας και της εξωτερικής ασφάλειας τους. Άλλα κράτη μέλη όπως η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Πορτογαλία τάσσονται υπέρ των περισσότερων προτεινόμενων οικονομικών μεταρρυθμίσεων, αλλά είναι πιο σκεπτικές για τις πρωτοβουλίες για την κοινή ευρωπαϊκή άμυνα (Matthijs & Goodman 2025).

Δυνητικές επιδράσεις των προτάσεων στην ελληνική οικονομία και το παραγωγικό της υπόδειγμα

Οι ευρωπαϊκές εκθέσεις για την ανάπτυξη και κυρίως η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας, με τους στόχους και τις πρωτοβουλίες που περιλαμβάνει, αναμένεται να έχουν συνέπειες για τις οικονομίες των κρατών μελών της ΕΕ, μεταξύ αυτών και για την ελληνική οικονομία.

Οι πρωτοβουλίες για την απανθρακοποίηση και την πράσινη μετάβαση, για την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και για τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς αμυντικής βιομηχανίας θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικές ευκαιρίες για την ελληνική οικονομία και τις παραγωγικές της δυνατότητες.

Η ενεργή συμμετοχή της Ελλάδας σε αυτές τις πρωτοβουλίες θα μπορούσε δυνητικά εάν συνδυαστεί με την εκπόνηση και την υλοποίηση στοχευμένων και πολυμερών πολιτικών να επιφέρει ορισμένες θετικές συνέπειες στην οικονομική ανάπτυξη και στην απασχόληση ενώ παράλληλα θα μπορούσε να ενισχύσει το status της χώρας στο πολιτικό σύστημα και την οικονομία της ΕΕ.

Η ενίσχυση της καινοτομίας στην ελληνική οικονομία είναι αναγκαία μιας και η βελτίωση της παραγωγικότητας είναι μονόδρομος για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Κομισιόν, η μέση παραγωγικότητα ανά εργατοώρα στην Ελλάδα είναι μόλις στο 56,2% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Τράπεζα της Ελλάδος, 2025), ενδεικτικό στοιχείο της ανάγκης ενίσχυσης της παραγωγικότητας των κλάδων της ελληνικής οικονομίας και της απόστασης που πρέπει να καλυφθεί για να φθάσει η Ελλάδα πλησιέστερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι για την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία δεν αρκεί απλά η απορρόφηση των ευρωπαϊκών επενδυτικών πόρων και η χρηματοδότηση προγραμμάτων ενίσχυσης της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας αλλά και η υλοποίηση σημαντικών αλλαγών πολιτικής και αντίληψης στα ζητήματα που αφορούν τη καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα στην ελληνική οικονομία.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν πεδία όπως η τεχνολογία, η βιομηχανική ανάκαμψη, η κλιματική αλλαγή τα οποία είναι πολύ σημαντικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά έχουν οριακό βάρος για τις επιλογές και τις δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας (Γιαννίτσης, 2024). Έτσι τίθεται το ερώτημα για το είδος της εμπλοκής της ελληνικής οικονομίας στην υλοποίηση των ευρωπαϊκών στρατηγικών προτεραιοτήτων. Θα είναι μία πιο «αποκεντρωμένη» εμπλοκή που θα αφορά τα περισσότερα θεματικά πεδία των ευρωπαϊκών στρατηγικών, προσπαθώντας να συμπεριλάβει ολόένα και περισσότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας ή θα είναι μία πιο «συγκεντρωτική» εμπλοκή, η οποία θα εστιάσει σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία των ευρωπαϊκών στρατηγικών, προσπαθώντας περισσότερο να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας;

Μία ρεαλιστική προσέγγιση για την Ελλάδα είναι να εστιάσει σε συγκεκριμένα πεδία των ευρωπαϊκών στρατηγικών, προσπαθώντας να εξασφαλίσει όσον το δυνατόν περισσότερη οικονομική, κοινωνική και πολιτική υπεραξία από την εμπλοκή της σε συγκεκριμένους τομείς, αποφεύγοντας παράλληλα τον κατακερματισμό.

Εξίσου σημαντικό με το παραπάνω είναι η Ελλάδα να μην μεταφράσει τις ευρωπαϊκές στρατηγικές και τους επενδυτικούς πόρους που θα χρηματοδοτήσουν την υλοποίησή τους απλά ως επιπρόσθετα επενδυτικά κονδύλια που θα βελτιώσουν βραχυπρόθεσμα κάποιους οικονομικούς κλάδους ή θα εξυπηρετήσουν κάποια οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, αλλά να σχεδιάσει μακροπρόθεσμες στρατηγικές και πολιτικές, έτσι ώστε να δημιουργήσει μόνιμες ωφέλειες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, στοχεύοντας στη δημιουργία μακροπρόθεσμων υποδομών, στις επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και στην ενίσχυση της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας καθώς και στη βελτίωση της συγκριτικής θέσης της χώρας εντός της ΕΕ.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το ζήτημα της χρηματοδότησης των απαιτούμενων επενδύσεων για την υλοποίηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΕ αποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα. Εάν οι αιτιολογημένοι φόβοι που υπάρχουν επιβεβαιωθούν, ότι λόγω της δυσκολίας κινητοποίησης επιπρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων υπάρξει η ανάγκη μεταφοράς πόρων από άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές για να χρηματοδοτηθούν οι νέες στρατηγικές προτεραιότητες, τότε υπάρχει κίνδυνος ευρωπαϊκές αναδιανεμητικές πολιτικές

που είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την ελληνική οικονομία όπως είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική, η Πολιτική Συνοχής και η Περιφερειακή Πολιτική να υποχρηματοδοτηθούν με αποτέλεσμα αυτό να μεταφραστεί άμεσα σε μειωμένους ευρωπαϊκούς πόρους για την ελληνική οικονομία και ιδιαίτερα για την ελληνική περιφέρεια.

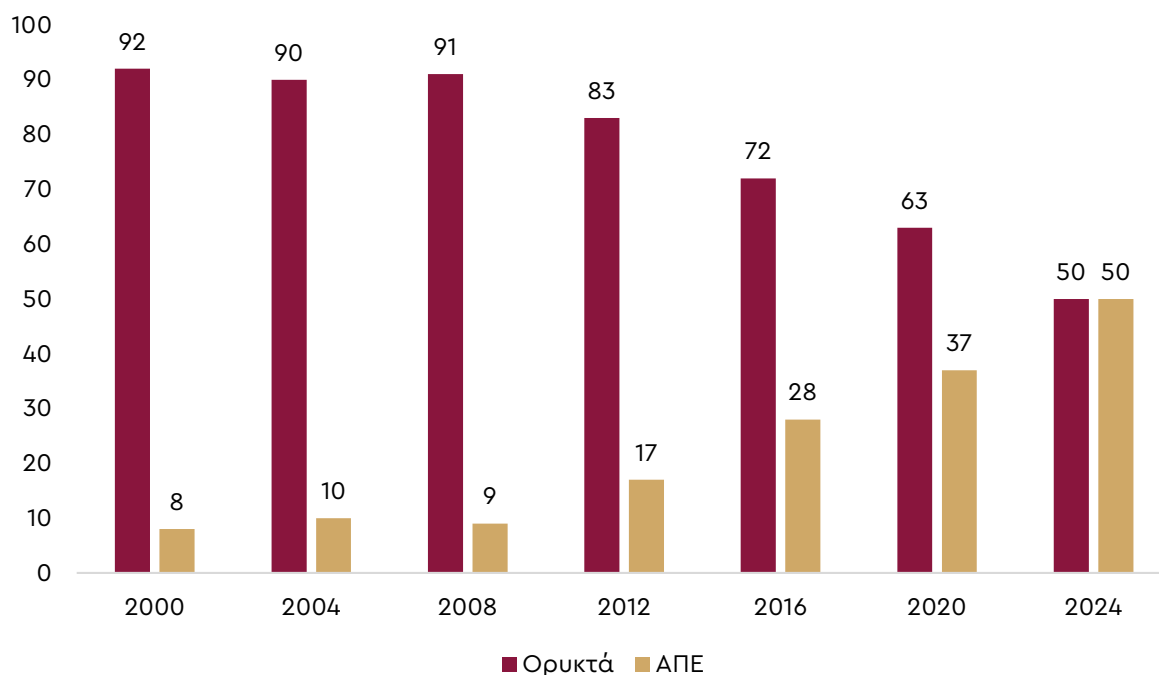
Δυνατότητες μεγαλύτερης συμμετοχής της ελληνικής οικονομίας στην πανευρωπαϊκή πρωτοβουλία για απανθρακοποίηση της οικονομίας και την πράσινη μετάβαση.

Το 2024, η Ελλάδα παρήγαγε το 50,5% της ενέργειας της από ανανεώσιμες πηγές, ποσοστό διπλάσιο σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μερίδια του 2013 (Γράφημα 8). Η Ελλάδα αυξάνει με ταχείς ρυθμούς την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ, μειώνοντας ταυτόχρονα σημαντικά την εξάρτηση της από το λιγνίτη και το φυσικό αέριο. Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει έναν από τους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης των ΑΠΕ στην ΕΕ. Ο διακηρυκτικός στόχος της χώρας είναι να παράγει το 80% της ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ έως το 2030.

Αυτή η μεγάλη ενεργειακή μετάβαση η οποία αναμένεται να συνεχιστεί μέχρι να επιτύχει η Ελλάδα τους στόχους που έχουν τεθεί, έχει δημιουργήσει ήδη το πλαίσιο για την ισότιμη συμμετοχή της ελληνικής οικονομίας στην πορεία της Ευρώπης προς την απανθρακοποίηση της οικονομίας και την πράσινη μετάβαση. Η μαζική χρηματοδότηση των πράσινων επενδύσεων μέσω των ευρωπαϊκών πόρων θα μπορούσε να επιφέρει επιτάχυνση της διαδικασίας της πράσινης μετάβασης της ελληνικής οικονομίας, αυξάνοντας, την ίδια στιγμή, τους χρηματοδοτικούς πόρους που θα εισαχθούν στην ελληνική οικονομία για επενδυτικούς σκοπούς και παράλληλα παράγοντας ορισμένες θετικές επιπτώσεις για την απασχόληση, την οικονομική ανάπτυξη καθώς και για την ανάπτυξη υποδομών στις ελληνικές (επενδυτικά και οικονομικά) μειονεκτικές περιφέρειες.

Επιπλέον, δεδομένου ότι οι τιμές ενέργειας στην Ελλάδα συγκαταλέγονται ακόμα ανάμεσα στις υψηλότερες και στις πιο ευμετάβλητες τιμές ενέργειας στην ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Προσιτή Ενέργεια για επιχειρήσεις και νοικοκυριά θα μπορούσε να καταστεί μία σημαντική ευκαιρία για την Ελλάδα. Ευκαιρία έτσι ώστε να μπορέσει να εφαρμόσει πολιτικές με στόχο να εξορθολογιστεί η ελληνική αγορά ενέργειας και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά να απολαμβάνουν φθηνότερη ενέργεια, σε επίπεδα παρόμοια με αυτή που απολαμβάνουν επιχειρήσεις και νοικοκυριά σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν αρκεί η συμμετοχή της χώρας στην υλοποίηση της συγκεκριμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής. Οι ελληνικές αρμόδιες αρχές θα πρέπει να προχωρήσουν και σε μεταρρυθμίσεις και παρεμβάσεις που θα αλλάξουν τη λειτουργία και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς ενέργειας.

Γράφημα 8: Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην ελληνική οικονομία, Μερίδια καυσίμων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Πηγή: ΑΔΜΗΕ 2025

Δυνατότητες μεγαλύτερης συμμετοχής της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας στις προσπάθειες για αναβάθμιση της Ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας.

Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής άμυνας κυρίως μέσω της αναβάθμισης και ενίσχυσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας αποτελεί μία από τις βασικές διαστάσεις των εκθέσεων αλλά και του δημόσιου διαλόγου εντός του πολιτικού συστήματος της ΕΕ. Ο κανονισμός SAFE¹² και το Rearm EU¹³ αποτελούν τα πρώτα πολιτικά οχήματα του στρατιωτικού επανεξοπλισμού της Ευρώπης και της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας ενόψει των προκλήσεων που αντιμετωπίζει.

Ο επανεξοπλισμός της Ευρώπης και η εκ βάθρων ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας αποτελεί μία εξέλιξη ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την Ελλάδα σε επίπεδο ασφάλειας αλλά και ελληνικής οικονομίας. Η συμμετοχή των ελληνικών εταιρειών στα

12 Το SAFE (Security Action for Europe) είναι το νέο χρηματοδοτικό εργαλείο το οποίο προορίζεται να παρέχει οικονομική στήριξη στα κράτη μέλη για να ενισχύσουν την αμυντική τους ετοιμότητα, επιτρέποντας έκτακτες και μεγάλες επενδύσεις και υποστηρίζοντας ιδιαίτερα την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία.

13 Το Rearm Europe είναι μία σημαντική ευρωπαϊκή πρωτοβουλία επανεξοπλισμού και ενίσχυσης των αμυντικών δυνατοτήτων της Ευρώπης, έτσι ώστε να μπορέσει να απαντήσει στις απειλές και τη γεωπολιτική αστάθεια.

εξοπλιστικά προγράμματα των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων βρίσκεται αυτή τη στιγμή κάτω από το 5%, ενώ η συμβολή της αμυντικής βιομηχανίας στο ελληνικό ΑΕΠ είναι μόλις 0,7%. Ο κύκλος εργασιών των ελληνικών αμυντικών εταιρειών ανέρχεται στο 1,5 δις ευρώ. Τα περιθώρια για την ανάπτυξη της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας και την αύξηση της βαρύτητας της στο ΑΕΠ και την απασχόληση είναι ιδιαίτερος σημαντικά. Υπάρχουν περίπου 400 οντότητες (εταιρείες, ερευνητικά κέντρα, start ups) τα οποία ασχολούνται με την άμυνα. Από αυτές ήδη 100 συμμετέχουν σε προγράμματα του European Defense Fund¹⁴.

Η Ελλάδα είναι ένα από τα κράτη μέλη της ΕΕ που δαπανά ιδιαίτερος σημαντικά ποσά στην αγορά στρατιωτικών εξοπλισμών. Συγκεκριμένα το ποσοστό των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ της χώρας διαμορφώθηκε σε 3,08%, όντας το πέμπτο υψηλότερο στο σύνολο των κρατών μελών του ΝΑΤΟ. Η συντριπτική πλειοψηφία των εξοπλισμών αυτών προέρχονται από εισαγωγές, είτε από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ είτε από τις ΗΠΑ.

Η ανάπτυξη της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας μεταξύ άλλων θα συνείσφερε στη μείωση των εισαγωγών σε ένα νευραλγικό και κρίσιμο τομέα όπως είναι αυτός της άμυνας, ενώ, συγχρόνως, θα επιδρούσε θετικά στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση. Επιπλέον, η συμμετοχή του ελληνικού κράτους και ιδιωτικών εταιρειών σε πανευρωπαϊκά εξοπλιστικά προγράμματα αναμένεται να αυξήσει την τεχνογνωσία του κλάδου της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας, μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας από περισσότερο αναπτυγμένους τεχνολογικά ευρωπαϊκούς κλάδους αμυντικής βιομηχανίας (γαλλικός, γερμανικός).

Σύμφωνα με τον Έλληνα υπουργό Άμυνας Νίκο Δένδια, η ενίσχυση της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας αποτελεί μία από τις κεντρικές προτεραιότητες για την ελληνική κυβέρνηση τα επόμενα χρόνια. Στόχος της ελληνικής κυβέρνησης είναι αφενός η κάλυψη μέρους των αναγκών των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων από την εγχώρια παραγωγή και αφετέρου η αύξηση των εξαγωγών της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας προς τις ευρωπαϊκές αγορές. «Η πρόκληση ασφάλειας που αντιμετωπίζουμε σήμερα πρέπει να μετατραπεί σε μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και σε εξαγωγική δραστηριότητα... Είναι η δημιουργία ενός υγιούς παραγωγικού οικοσυστήματος προσανατολισμένου στη κάλυψη των δικών μας αναγκών αλλά και στις εξαγωγές» (Δένδιας, 2025).

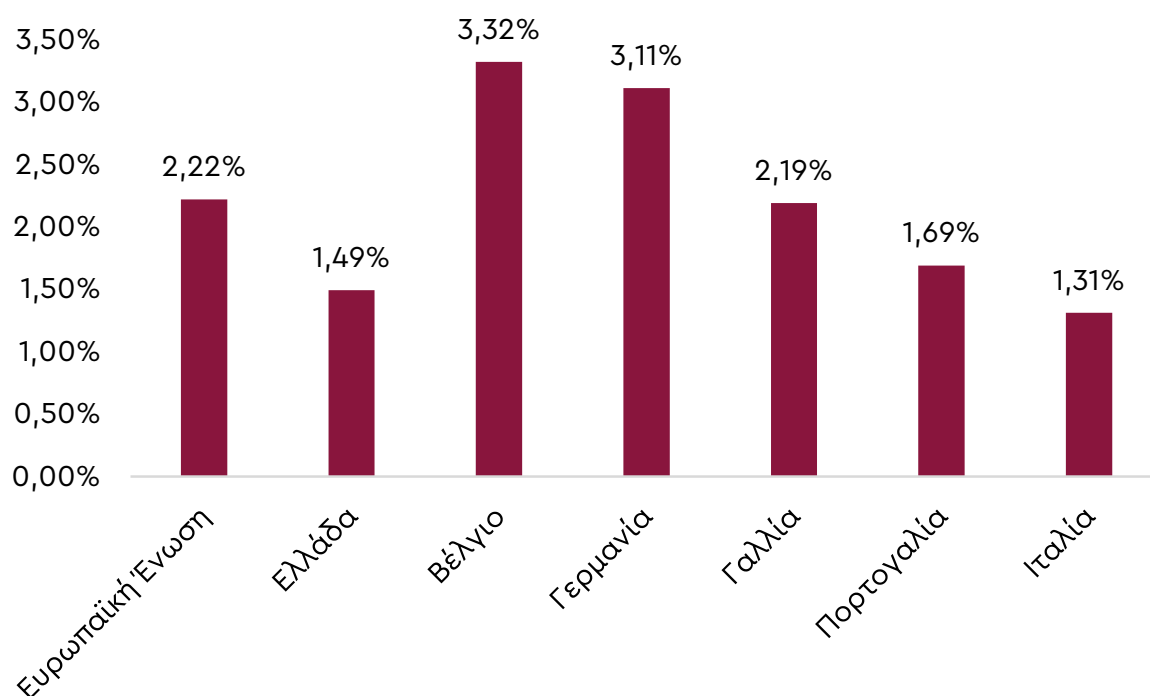
Δυνατότητα κάλυψης της μεγάλης απόστασης που χωρίζει την ελληνική οικονομία από τις προηγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες στο ζήτημα της καινοτομίας και της έρευνας.

Οι δαπάνες της Ελλάδας για Έρευνα και Ανάπτυξη παρότι έχουν παρουσιάσει μία αύξηση τα τελευταία χρόνια, ακόμη υπολείπονται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Όπως δείχνει και το διάγραμμα, οι δαπάνες της χώρας μας προσέγγισαν το 1,49% το 2023, με τον

¹⁴ Το European Defense Fund έχει προϋπολογισμό 7,3 δις ευρώ για την περίοδο 2021–2027 με τα 2,7 δις ευρώ να διατίθενται για συνεργατική αμυντική έρευνα και τα υπόλοιπα για έργα συνεργατικής ανάπτυξης δυνατοτήτων.

ευρωπαϊκό μέσο όρο να προσεγγίζει το 2,22% (Γράφημα 9). Αυτή η υστέρηση θεωρείται ότι αφαιρεί σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες από την ελληνική οικονομία, περιορίζοντας τη διάχυση της καινοτομίας στους δυναμικότερους κλάδους της οικονομίας, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητα ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, αποκόπτοντας τη σύνδεση της πραγματικής οικονομίας με την ακαδημαϊκή έρευνα, μειώνοντας τις αναπτυξιακές δυνατότητες των ελληνικών δημόσιων πανεπιστημίων.

Γράφημα 9: Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, 2023

Πηγή: Eurostat 2023

Η πρωτοβουλία της Κομισιόν ώστε τα κράτη μέλη να αυξήσουν τις δαπάνες τους για Έρευνα και Ανάπτυξη (R & D) στο 3% του ΑΕΠ μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική ευκαιρία, έτσι ώστε να αυξηθούν σημαντικά οι δημόσιες και οι ιδιωτικές επενδύσεις για τη καινοτομία και την έρευνα στην ελληνική οικονομία, ενώ αποτελεί εξίσου μεγάλη ευκαιρία να βελτιωθεί το πλαίσιο διάχυσης της καινοτομίας και της έρευνας στους δυναμικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον, το πανευρωπαϊκό πλαίσιο συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε επίπεδο καινοτομίας, έρευνας και ανάπτυξης αναμένεται να επηρεάσει και το εγχώριο πλαίσιο συνεργασίας και να τροφοδοτήσει με περισσότερες συνέργειες και επενδύσεις, οι οποίες θα έχουν ως στόχο την αύξηση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία.

Οι ευρωπαϊκές πολιτικές στα ζητήματα καινοτομίας και έρευνας αναμένεται να ενισχύσουν κάποιες υφιστάμενες αρνητικές τάσεις στο ευρωπαϊκό και στο ελληνικό πλαίσιο της έρευνας. Η εστίαση και η έμφαση στις εφαρμοσμένες επιστήμες στο νέο σχεδιασμένο ευρωπαϊκό

πλαίσιο καινοτομίας και έρευνας ενδέχεται να οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη υποβάθμιση των ανθρωπιστικών και των κοινωνικών επιστημών σε επίπεδο χρηματοδότησης και βαρύτητας, τάση που αναμένεται να γίνει άμεσα εμφανής και στο ελληνικό σύστημα της έρευνας.

Αντί Επιλόγου

Οι ευρωπαϊκές στρατηγικές για την ανάπτυξη φιλοδοξούν να αποτελέσουν μία νέα πρόταση στρατηγικής απάντησης στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ και η ευρωπαϊκή οικονομία συνολικά στο ολοένα μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Οι εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα αποτελούν δύο σημαντικά στρατηγικά κείμενα τα οποία διευρύνουν το δημόσιο διάλογο προσεγγίζοντας και αναλύοντας όχι μόνο τις αυξανόμενες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, αλλά προτείνοντας συγκεκριμένες λύσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας με τη σειρά της αποτελεί την πρώτη επίσημη πολιτική «απάντηση» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα κύρια ζητήματα που θέτουν οι δύο εκθέσεις.

Οι πρωτοβουλίες και οι στρατηγικές που συμπεριλαμβάνονται στην Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας θέτουν μία σειρά από στόχους που αφορούν τους κύριους άξονες των εκθέσεων Ντράγκι και Λέττα, στόχους που αφορούν την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας στην ευρωπαϊκή οικονομία, την επίτευξη της απανθρακοποίησης της οικονομίας και της πράσινης μετάβασης και την εξωτερική ισχυροποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύγχρονο διεθνές σύστημα.

Παρόλο που η Πυξίδα Ανταγωνιστικότητας αποτελεί μία μετριοπαθή εκδοχή των δύο εκθέσεων, η επίτευξη των στόχων που τίθενται σε αυτή, αναμένεται να είναι μία μακρά και δύσκολη διαδικασία, καθώς η ολοκλήρωση αρκετών εκ των πρωτοβουλιών εξαρτάται από τη συμφωνία και τη συνεργασία των βασικών δρώντων του πολιτικού συστήματος της ΕΕ, των κρατών μελών και των ευρωπαϊκών θεσμών.

Τα επόμενα Ευρωπαϊκά Συμβούλια και η δυνατότητα επίτευξης πολιτικής συναίνεσης ανάμεσα στα κράτη μέλη και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς καθώς και οι εξωτερικές εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον αναμένεται να αποτελέσουν κρίσιμους προσδιοριστικούς παράγοντες που θα κρίνουν το περιεχόμενο και το χρόνο νομοθέτησης και εφαρμογής των προτάσεων της Πυξίδας Ανταγωνιστικότητας στο ευρωπαϊκό πολιτικό και θεσμικό σύστημα. Επιπλέον, ένα άλλο «στοίχημα» για την Ευρωπαϊκή ηγεσία είναι αν τα επόμενα χρόνια μπορέσει να προχωρήσει και πέρα των μεταρρυθμίσεων της Πυξίδας Ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβάνοντας και άλλες από τις προτάσεις που εμπεριέχονται στις εκθέσεις Ντράγκι και Λέττα στις προς υλοποίηση μεταρρυθμίσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Γιαννίτσης, Τ. (2024, 14 Σεπτεμβρίου). Η έκθεση Ντράγκι και τα μηνύματα. *ΤΑ ΝΕΑ*. <https://www.tanea.gr/print/2024/09/14/opinions/i-ekthesi-ntragki-kai-ta-minymata/>
- Consilium της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2024, 8 Νοεμβρίου). Δήλωση της Βουδαπέστης σχετικά με τη Νέα Ευρωπαϊκή Συμφωνία για την Ανταγωνιστικότητα. <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/>
- Δένδιας, Ν. (2025, 5 Μαΐου). Ομιλία από την εκδήλωση του CNN Greece με θέμα «Τεχνολογία και Αμυντική Βιομηχανία». https://dendias.gr/cnn_greece/
- Καθημερινή. (2025, 21 Μαρτίου). Σύνοδος Κορυφής Ε.Ε.: Οι αποφάσεις των «27» για την άμυνα – Τι ισχύει για συμμετοχή εταιρειών από τρίτες χώρες. <https://www.kathimerini.gr/world/563525728/synodos-koryfis-e-e-oi-apofaseis-ton-27-gia-tin-amyna-ti-ischyei-gia-symmetochi-etaireion-apo-trites-chores/>
- Κρητικός, Α. (2024). Εκθέσεις Λέτα και Ντράγκι: Μονόδρομος μετ' εμποδίων. *Policy Briefs Ευρωπαϊκής Οικονομίας 5/2024*. Παρατηρητήριο Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Οικονομίας, ΕΛΙΑΜΕΠ.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2025, 7 Ιουλίου). Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα στην Ημερίδα για την Καινοτομία και την Ανταγωνιστικότητα. <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=780733e0-e9ff-436f-b377-fceb43a57d5c>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ambroziak, A. (2017). *The new industrial policy of the European Union*. Springer.
- Bento, V. (2022). *Strategic autonomy and economic power: The economy as a strategic theater*. Routledge Advances in Defense Studies.
- Bradford, A. (2020). *The Brussels effect: How the European Union rules the world*. Oxford University Press.
- Diestelmeier, L. (2025). The Letta and Draghi reports on energy: Reconciling the energy trilemma? *European Law Blog*. <https://europeanlawblog.eu/2025/05/10/the-letta-and-draghi-reports-on-energy-reconciling-the-energy-trilemma/>
- Draghi, M. (2024). *The future of European competitiveness: A competitiveness strategy for Europe*. https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en

-
- Dullien, S. (2024). European industrial policy in the 2020s: Rationale, challenge and limitations. *Intereconomics*, 59(5), 249–253.
- European Commission. (2025). *A competitiveness compass for the EU (COM(2025) 30 final)*. https://commission.europa.eu/document/download/10017eb1-4722-4333-add2-e0ed18105a34_en
- Fabbrini, F. (2025). A shield for Europe: Reviving the European Defence Community. *Survival*, 67(1), 55–60. <https://doi.org/10.1080/00396338.2025.2459016>
- Fraioli, P. (2025). Big tech and the Brussels effect. *Survival*, 67(1), 173–182. <https://doi.org/10.1080/00396338.2025.2459024>
- Gregorio, M., & Gherardini, A. (2025). From market failures to systemic failures: The evolving rationale for European industrial policy. *Journal of European Integration*. <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2469300>
- Hellendoorn, E. (2025). Finance, strategy and European autonomy. *Survival*, 67(1), 99–122. <https://doi.org/10.1080/00396338.2025.2459014>
- Hodge, G., et al. (2024). Industrial policy in Europe: A single market perspective. *IMF Working Paper No. 24/249*. International Monetary Fund.
- Hoeffler, C., Hofmann, S., & Mérand, F. (2024). The polycrisis and EU security and defence competences. *Journal of European Public Policy*, 31(10), 3224–3248.
- Jakobowski, J., & Oertel, J. (2025). *Electric shock: The Chinese threat to Europe's industrial heartland*. European Council on Foreign Relations.
- Kozak, M. (2025). Draghi's report: (Again) a tale of two (or more) Europes. *European Law Blog*. <https://europeanlawblog.eu/2025/07/22/draghis-report-a-tale-of-two-europes/>
- Letta, E. (2024). *Much more than a market: Speed, security, solidarity*. <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>
- Matthijs, M., & Goodman, M. (2025). Managing divergence: The transatlantic economic future. *Survival*, 67(2), 55–68. <https://doi.org/10.1080/00396338.2025.2481770>
- Morton, S. F. (2024, November 6). A fork in the road for EU competition policy. *Bruegel Analysis*.
- Rieker, P., & Giske, M. (2024). *European actorness in a shifting geopolitical order: European strategic autonomy through differentiated integration*. Palgrave Macmillan.
- Scott Morton, F. (2024). A fork in the road for EU competition policy. *Bruegel Analysis*.
- Steinberg, F., & Bergmann, M. (2024, October). The Draghi report: A strategy to reform the European economic model. *CSIS Commentary*.
- Szep, V. (2025). Strengthening EU economic security: Strategic autonomy and the geopolitics of trade and industry. *European Law Blog*. <https://europeanlawblog.eu/2025/08/10/strengthening-eu-economic-security/>

- Veselinovic, J. (2025). From strategic indispensability to comprehensive offers: Mapping proposals for the EU's offensive geoeconomic turn. *The International Spectator*. <https://doi.org/10.1080/03932729.2025.2495934>
- Xiaotong, Z. (2024). *New economic statecraft: China, the United States and the European Union*. Routledge Frontiers of Political Economy.
- Yoshizawa, H. (2021). *European Union competition policy versus industrial competitiveness: Stringent regulation and its external implications*. Routledge.
- Zettelmeyer, J. (2025, February). Draghi on a shoestring: The European Commission's Competitiveness Compass. *Bruegel Analysis*.

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Αθήνα

Αριστοτέλους 46, 104 33
210-8846852
info@imegsevee.gr

Θεσσαλονίκη

Κωλέττη 24, 54627
2310-545967, 2310-517843
thessaloniki@imegsevee.gr

Πάτρα

Πανεπιστημίου 170, 264 43
2610-438557
patra@imegsevee.gr

Ηράκλειο

Βασιλείου Πατρικίου 11, 71409
2810-361040, 2810-361080
iraklio@imegsevee.gr

Λάρισα

Καστοριάς 2α, 41335
2410-579876-7
larisa@imegsevee.gr

Ιωάννινα

Σταύρου Νιάρχου 94, 45500
26510-44727
ioannina@imegsevee.gr

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

2021 – 2027

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ